

ВЈЕЖБА 1. १। यथा वृक्षस्तथा फलम् ॥ २। मूले हते हतं सर्वम् ॥ ३। हतं सैन्यमनायकम् ॥ ४। यत्र धर्मस्तत्र जयः ॥ ५। लोभः पापस्य कारणम् ॥ ६। दाराः सुताश्च सुलभा धनमेकं दुर्लभं लोके ॥ ७। अर्धं भार्या मनुष्यस्य ॥ ८। सुखस्यान्तं सदा दुःखं दुःखस्यान्तं सदा सुखम् ॥ ९। अनन्तं शास्त्रं बहुलाश्च विध्याः स्वल्पश्च कालः ॥ १०। सर्वेषु पेयेषु जलं प्रधानम् ॥ ११। संतोष एव पुरुषस्य परं निधानम् ॥ १२। अश्वः कृशोऽपि शोभायै पुष्टोऽपि न पुनः खरः ॥ १३। न लोभादधिको दोषो न दानादधिको गुणः ॥ १४। वरमद्य कपोतः श्वो मयूरात् ॥ १५। प्रायोऽशुभस्य कर्कस्य कालहारः प्रतिक्रिया ॥

Градиво: промјена именица *a*-основа (SP, §62); промјена именица *ā*-основа (SP, §63); промјена придјева *a*-и *ā*-основа (SP, §64).

Транскрипција (saṃhita): 1. *yathā vṛkṣastathā phalam*. 2. *mūle hate hatam sarvam*. 3. *hatam sainyamanāyakam*. 4. *yatra dharmastatra jayaḥ*. 5. *lobhaḥ pāpasya kāraṇam*. 6. *dārāḥ sutāśca sulabhā dhanamekaṃ durlabham loke*. 7. *ardham bhāryā manuṣyasya*. 8. *sukhasyāntam sadā duḥkham duḥkhasyāntam sadā sukham*. 9. *anantam śāstram bahulāśca vidhyāḥ svalpāśca kālah*. 10. *sarveṣu peyeṣu jalam pradhānam*. 11. *saṃtoṣa eva puruṣasya param nidhānam*. 12. *aśvaḥ kṛśo 'pi śobhāyai puṣṭo 'pi na punaḥ kharah*. 13. *na lobhādadhiko doṣo na dānādadhiko guṇah*. 14. *varamadya kapotah śvo mayūrāt*. 15. *prāyo 'śubhasya kāryasya kālahārah pratikriyā*.

Транскрипција (pada): 1. *yathā vṛkṣaḥ tathā phalam*. 2. *mūle hate hatam sarvam*. 3. *hatam sainyam anāyakam*. 4. *yatra dharmah tatra jayaḥ*. 5. *lobhaḥ pāpasya kāraṇam*. 6. *dārāḥ sutāḥ ca sulabhāḥ dhanam ekam durlabham loke*. 7. *ardham bhāryā manuṣyasya*. 8. *sukhasya antam sadā duḥkham duḥkhasya antam sadā sukham*. 9. *anantam śāstram bahulāḥ ca vidhyāḥ svalpāḥ ca kālah*. 10. *sarveṣu peyeṣu jalam pradhānam*. 11. *saṃtoṣaḥ eva puruṣasya param nidhānam*. 12. *aśvaḥ kṛśaḥ api śobhāyai puṣṭaḥ api na punaḥ kharah*. 13. *na lobhāt adhikaḥ doṣaḥ na dānāt adhikaḥ guṇah*. 14. *varam adya kapotah śvaḥ mayūrāt*. 15. *prāyaḥ aśubhasya kāryasya kālahārah pratikriyā*.

Грамагичка анализа: 1. *yathā* – adv, *yathā* како; *vṛkṣaḥ* – nom msg, *vṛkṣa* дрво; *tathā* – adv, *tathā* тако; *phalam* – nom nsg, *phala* плод. 2. *mūle* – loc nsg, *mūla* коријен; *hate* – loc nsg, *hata* уништен; *hatam* – nom nsg, *hata* уништен; *sarvam* – nom nsg, *sarva* сав, сваки. 3. *hatam* – nom nsg *hata* уништен; *sainyam* – nom nsg *sainya* војска; *anāyakam* – nom nsg *anāyaka* без вође. 4. *yatra* – adv, *yatra* гдје; *dharmah* – nom msg, *dharma* правда; *tatra* – adv, *tatra* ондје; *jayaḥ* – nom msg, *jaya* победа. 5. *lobhaḥ* – nom msg, *lobha* похлепа; *pāpasya* – gen nsg, *pāpa* зао, зло; *kāraṇam* – nom nsg, *kāraṇa* узрок. 6. *dārāḥ* – nom fpl, *dāra* жена; *sutāḥ* – nom mpl, *suta* син; *ca* – conj, *ca* и; *sulabhāḥ* – nom mpl, *sulabha* лако досежан; *dhanam* – nom nsg, *dhana* богатство; *ekam* – acc nsg (= adv), *eka* један, једини; *durlabham* – nom nsg, *durlabha* тешко досежан; *loke* – loc msg, *loka* свијет. 7. *ardham* – nom nsg, *ardha* половица; *bhāryā* – nom fsg, *bhāryā* супруга; *manuṣyasya* – gen msg, *manuṣya* мушкарац. 8. *sukhasya* – gen nsg, *sukha* угода, угодан; *antam* – nom nsg, *anta* крај; *sadā* – adv, *sadā* увијек; *duḥkham* – nom nsg, *duḥkha* бол, болан; *duḥkhasya* – gen nsg, *duḥkha* бол, болан; *antam* – nom nsg, *anta* крај; *sadā* – adv, *sadā* увијек; *sukham* – nom nsg, *sukha* угодан. 9. *anantam* – nom nsg, *ananta* бесконачан; *śāstram* – nom nsg, *śāstra* наука; *bahulāḥ* – nom fpl, *bahula* много; *ca* – conj, *ca* и; *vidhyāḥ* – nom fpl, *vidhya* знање; *svalpāḥ* – nom msg, *svalpa* крајак; *ca* – conj, *ca* и; *kālah* – nom msg, *kāla* вријеме. 10. *sarveṣu* – loc npl, *sarva* сав, сваки; *peyeṣu* – loc npl, *peya* пиће; *jalam* – nom nsg, *jala* вода; *pradhānam* – nom nsg, *pradhāna* најбољи. 11. *saṃtoṣaḥ* – nom msg, *saṃtoṣa* задовољство; *eva* – adv, *eva* управо; *puruṣasya* – gen msg, *puruṣa* човек; *param* – nom nsg, *para* највећи; *nidhānam* – nom nsg, *nidhāna* благо. 12. *aśvaḥ* – nom msg, *aśva* коњ; *kṛśaḥ* – nom msg, *kṛśa* мршав; *api* – conj, *api* такође; *śobhāyai* – dat fsg, *śobhā* љепота; *puṣṭaḥ* – nom msg, *puṣṭa* угојен; *api* – conj, *api* такође; *na* – pcl, *na* не; *punaḥ* – adv, *punaḥ* пак, с друге стране; *kharah* – nom msg, *khara* магаре. 13. *na* – pcl, *na* не; *lobhād* – abl msg, *lobha* похлепа; *adhikaḥ* – nom msg, *adhika* већи од; *doṣaḥ* – nom msg, *doṣa* грех; *na* – pcl, *na* не; *dānād* – abl nsg, *dāna* дар; *adhikaḥ* – nom msg, *adhika* већи од; *guṇah* – nom msg, *guṇa* врлина. 14. *varam* – adv, *varam* (+ abl) боље; *adya* – adv, *adya* сада, данас; *kapotah* – nom msg, *kapota* голуб; *śvaḥ* – adv, *śvaḥ* сутра; *mayūrāt* – abl msg, *mayūra* паун. 15. *prāyaḥ* – adv, *prāyaḥ* обично, углавном; *aśubhasya* – gen sg, *aśubha* слаб, лош; *kāryasya* – gen nsg, *kārya* ствар, посао, прилика; *kālahārah* – nom msg, *kālahārah* губитак времена; *pratikriyā* – nom fsg, *pratikriyā* наплата, одмазда.

Кључ: 1. Како дрво, тако плод. 2. Гдје је коријен уништен, уништено (је) све. 3. Војска без вође уништена (је). 4. Гдје (је) правда, ондје (је) победа. 5. Похлепа (је) узрок зла. 6. На свијету, жене и синови лако (су)

досежни; тешко (je) досежно само богатство. 7. Супруга (je) половица мушкарца. 8. Крај угоде узвијек (je) болан, крај боли увијек угодан. 9. Наука (je) бесконачна и знања многа (cy), а вријеме кратко (je). 10. Од свих пића вода (je) најбоља. 11. Задовољство (je) за човјека највеће благо. 12. И мршав коњ (je) лијеж; ни угојен магарац није (лијеж). 13. Нема греха већег од похлепе ни врлине веће од дарезљивости. 14. Боље данас голуб него сутра паун. 15. Углавном (je) наплата за лош посао губитак времена.

ВЈЕЖБА 2. १। जरा रूपं हरति ॥ २। वृत्तेन भवत्यार्यो न धनेन विद्यया ॥ ३। कालः पचति भूतनि कालः संहरते प्रजाः ॥ ४। न गर्दभो गायति शिक्षितोऽपि ॥ ५। त्यज हिंसां भज धर्मम् ॥ ६। नाभिनन्देत मरणं नाभिनन्देत जीवितम् । कालमेव प्रतीक्षेत निर्वेशं भृतको यथा ॥

Градиво: увод у конјугарцију (SP, §129-136); времена и начини презентске основе (SP, §137-138); промјена индикатива презенте и имперфекта активног и медијалног и опатива и императива презенте активног и медијалног тематских глагола I класе (SP, §139, §142).

Транскрипција (saṃhita): 1. *jarā rūpam harati*. 2. *vṛttena bhavatyāryo na dhanena na vidyayā*. 3. *kālah pacati bhūtāni kālah saṃharati prajāh*. 4. *na gardabho gāyati śikṣito 'pi*. 5. *tyaja himsām bhaja dharmam*. 6. *nābhinandeta maraṇam nābhinandeta jīvitam / kālameva pratīkṣeta nirveśam bhṛtakō yathā*.

Транскрипција (pada): 1. *jarā rūpam harati*. 2. *vṛttena bhavati āryaḥ na dhanena na vidyayā*. 3. *kālah pacati bhūtāni kālah saṃharati prajāh*. 4. *na gardabhaḥ gāyati śikṣitaḥ api*. 5. *tyaja himsām bhaja dharmam*. 6. *na abhinandeta maraṇam na abhinandeta jīvitam / kālam eva pratīkṣeta nirveśam bhṛtakāh yathā*.

Грамматичка анализа: 1. *jarā* – nom fsg, *jarā* старост; *rūpam* – acc msg, *rūpa* љепота; *harati* – 3sg ind praes act, *hr* 1 однијети, уништавати. 2. *vṛttena* – int nsg, *vṛtta* добро понашање; *bhavati* – 3sg ind praes act, *bhū* 1 постати, бивати; *āryaḥ* – nom msg, *ārya* племенит; *na* – pcl, *na* не; *dhanena* – int nsg, *dhana* богатство; *na* – pcl, *na* не; *vidyayā* – int fsg, *vidyā* знање. 3. *kālah* – nom msg, *kāla* вријеме; *pacati* – 3sg ind praes act, *pac* 1 дозреги; *bhūtāni* – acc npl, *bhūta* створење; *kālah* – nom msg, *kāla* вријеме; *saṃharati* – 3sg ind praes act, *saṃ-hr* 1 уништавати; *prajāh* – acc fpl, *prajā* потомство. 4. *na* – pcl, *na* не; *gardabhaḥ* – nom msg, *gardabha* магаре; *gāyati* – 3sg ind praes act, *gai* пјевати; *śikṣitaḥ* – nom msg, *śikṣita* подучен; *api* – conj, *api* такође. 5. *tyaja* – 2sg ipv praes act, *tyaj* 1 оставити; *himsām* – acc fsg, *himsā* насиље; *bhaja* – 2sg ipv praes act, *bhaj* 1 поштовати; *dharmam* – acc msg, *dharma* закон. 6. *na* – pcl, *na* не; *abhinandeta* – 2pl opt praes act, *abhi-nand* 1 (+ acc) радовати се; *marāṇam* – acc nsg, *marāṇa* смрт; *na* – pcl, *na* не; *abhinandeta* – 2pl opt praes act, *abhi-nand* 1 (+ acc) радовати се; *jīvitam* – acc nsg, *jīvita* живот; *kālam* – acc msg, *kāla* вријеме; *eva* – adv, *eva* управо; *pratīkṣeta* – 2pl opt praes act, *prati-ikṣ* 1 (+ acc) радовати се; *nirveśam* – acc msg, *nirveśa* плата; *bhṛtakāh* – nom msg, *bhṛtaka* слуга; *yathā* – adv, *yathā* као.

Кључ: 1. Старост уништава љепоту. 2. Племенит (човјек) бива по добром понашању, (а) не по богатству или знању. 3. Вријеме чини да створења сазру; вријеме уништава потомство. 4. Ни подучено магаре не умије да пјева. 5. Остави насиље, поштуј закон. 6. Не радујте се срмти, не радујте се животу; радујте се управо времену, као слуга плати.

ВЈЕЖБА 3. १। धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ २। उपदेशो मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ॥ ३। वृथा वृष्टिः समुद्रस्य तृप्तस्य भोजनं वृथा ॥ ४। संपत्तेश्च विपत्तेश्च दैवमेव कारणम् ॥ ५। शत्रौ सान्त्वं प्रतीकारः ॥ ६। वह्निरेव वह्नेर्भेषजम् ॥ ७। शत्रोपि गुणा प्राया दोषा वाच्या गुरोरपि ॥ ८। धर्मेण हीणाः पशुभिः समानाः ॥ ९। वृद्धस्य तरुणी विषम् ॥ १०। न नार्यो विनेर्ष्या ॥ ११। असंतोषः श्रियो मूलम् ॥ १२। स्त्रियो निसर्गादेव पण्डिताः ॥ १३। चला लक्ष्मीश्चलाः प्राणाः ॥ १४। नार्यः पिशाचिका इव हरन्ति हृदयानि ॥ १५। गद्यं कवीनां निकषं वदन्ति ॥

Градиво: промјена именица *i*- и *u*-основа (SP, §65-69); промјена именица *i*- и *ū*-основа (SP, §70-74).

Транскрипција (saṃhita): 1. *dharmasya tvarita gatiḥ*. 2. *upadeśo mūrkhāṇāṃ prakopāya na śāntaye*. 3. *vṛthā vṛṣṭiḥ samudrasya tṛptasya bhōjanam vṛthā*. 4. *sampatteśca vipatteśca daivameva kāraṇam*. 5. *śatrau śāntvaṃ pratīkārah*. 6.

vahnireva vahnerbheṣajam. 7. śatrorapi guṇā grāhyā doṣā vācyā gurorapi. 8. dharmeṇa hīnāḥ paśubhiḥ samānāḥ. 9. vṛddhasya taruṇī viṣam. 10. na nāryaḥ vinerṣyayā. 11. asaṃtoṣaḥ śriyo mūlam. 12. striyo nisargādeva paṇḍitāḥ. 13. calā lakṣmīścalāḥ prānāḥ. 14. nāryaḥ piśācikā iva haranti hṛdayāni. 15. gadyam kavīnām nikaṣam vadanti.

Транскрипција (pada): 1. dharmasya tvaritā gatih. 2. upadeśaḥ mūrkhānām prakopāya na śāntaye. 3. vṛthā vṛṣṭiḥ samudrasya tṛptasya bhojanam vṛthā. 4. sampatteḥ ca vipatteḥ ca daivam eva kāraṇam. 5. śatrau sāntvam pratikārah. 6. vahnīḥ eva vahneḥ bheṣajam. 7. śatroḥ api guṇāḥ grāhyaḥ doṣāḥ vācyāḥ guroḥ api. 8. dharmeṇa hīnāḥ paśubhiḥ samānāḥ. 9. vṛddhasya taruṇī viṣam. 10. na nāryaḥ vinā īrṣyayā. 11. asaṃtoṣaḥ śriyaḥ mūlam. 12. striyaḥ nisargāt eva paṇḍitāḥ. 13. calā lakṣmīḥ calāḥ prānāḥ. 14. nāryaḥ piśācikaḥ iva haranti hṛdayāni. 15. gadyam kavīnām nikaṣam vadanti.

Граматичка анализа: 1. dharmasya – gen msg, dharmā закон; tvaritā – nom fsg, tvarita брз; gatiḥ – nom fsg, gati корак. 2. upadeśaḥ – nom msg, upadeśa подучавање; mūrkhānām – gen msg, mūrkhā будала; prakopāya – dat msg, prakopa гњев; na – pcl, na не; śāntaye – dat fsg, śānti мир. 3. vṛthā – adv, vṛthā узалуд; vṛṣṭiḥ – nom fsg, vṛṣṭi киша; samudrasya – gen nsg, samudra море; tṛptasya – gen msg, tṛpta сит; bhojanam – nom nsg, bhojana храна; vṛthā – adv, vṛthā узалуд. 4. sampatteḥ – gen fsg, sampatti срећа; ca – conj, ca и; vipatteḥ – gen fsg, vipatti несрећа; ca – conj, ca и; daivam – nom nsg, daiva судбина; eva – adv, eva управо; kāraṇam – nom nsg, kāraṇa узрок. 5. śatrau – loc msg, śatru непријатељ; sāntvam – nom nsg, sāntva (+ loc) помирење; pratikārah – nom msg, pratikāra osveta. 6. vahnīḥ – nom msg, vahni ватра; eva – adv, eva управо; vahneḥ – gen msg, vahni ватра; bheṣajam – nom nsg, bheṣaja лијек. 7. śatroḥ – gen msg, śatru непријатељ; api – conj, api такође; guṇāḥ – nom mpl, guṇa врлина; grāhyaḥ – nom mpl, grāhya што треба прихватити; doṣāḥ – nom mpl, doṣa грешка; vācyāḥ – nom mpl, vācyā што треба рећи; guroḥ – gen msg, guru учитељ; api – conj, api такође. 8. dharmeṇa – int msg, dharmā закон; hīnāḥ – nom mpl, hīna (+ int) који је без чега; paśubhiḥ – int mpl, paśu стока; samānāḥ – nom mpl, samāna једнак. 9. vṛddhasya – gen msg, vṛddha стар; taruṇī – nom fsg, taruṇī млада жена; viṣam – nom nsg, viṣa отров. 10. na – pcl, na не; nāryaḥ – nom fpl, nārī жена; vinā – praep, vinā (+ int) без; īrṣyayā – int fsg, īrṣyā љубомора. 11. asaṃtoṣaḥ – nom msg, asaṃtoṣa незадовољство; śriyaḥ – gen fsg, śrī срећа; mūlam – nom nsg, mūla коријен. 12. striyaḥ – nom fpl, strī жена; nisargāt – abl msg, nisarga природа; eva – pcl, eva управо; paṇḍitāḥ – nom fpl, paṇḍita мудар, лукав. 13. calā – nom fsg, cala пролазан; lakṣmīḥ – nom fsg, lakṣmī срећа; calāḥ – nom mpl, cala пролазан; prānāḥ – nom mpl, prāna дах, pl живот. 14. nāryaḥ – nom fpl, nārī жена; piśācikaḥ – nom fpl, piśācika враг; iva – adv, iva попут, као; haranti – 3pl ind praes act, hr 1 красти; hṛdayāni – acc npl, hṛdaya срце. 15. gadyam – acc nsg, gadya проза; kavīnām – gen mpl, kavi пјесник; nikaṣam – acc nsg, nikaṣa камен кушње; vadanti – 3pl ind praes act, vad 1 казати.

Кључ: 1. Корак закона брз (је). 2. Подучавање будала (служи) за гњев, не за смирење. 3. Узалуд (је) киша за море, узалуд (је) храна за ситог (човјека). 4. Управо (је) судбина узрок и среће и несреће. 5. Помирење са непријатељем освета (је). 6. Управо (је) ватра лијек за ватру. 7. Врлине треба прихватити, и од непријатеља; грешке треба истакнути, и од учитеља. 8. Људи без стоке по закону (су) једнаки. 9. Млада жена (је) отров за старог (човјека). 10. Нема жена без љубоморе. 11. Незадовољство (је) коријен среће. 12. Управо (су) по природи жене мудре. 13. Срећа (је) пролазна, живот (је) пролазан. 14. Жене краду срца попут врагова. 15. Кажу да се пјесници кушају на прози.

ВЈЕЖБА 4. १। अप्रियस्य वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ २। भर्ता नाम परं नार्या भूषणम् ॥ ३। दुहिता कृपणं परम् ॥ ४। दर्दुरा यत्र वक्तारस्तत्र मौनं शोभनम् ॥ ५। वृथा वक्तुः श्रमः सर्वो निर्विचारे नरेश्वरे ॥ ६। अमृतं दुर्लभं नृणां देवानामुदकं तथा । पितृणां दुर्लभः पुत्रस्तक्रं ऽअक्रस्य दुर्लभम् ॥

Градиво: промјена r-основа (SP, §75-78); промјена основа на дифтонг (SP, §79).

Транскрипција (samhita): 1. apriyasya vaktā śrotā ca durlabhaḥ. 2. bhartā nāma paraṃ nāryā bhūṣaṇam. 3. duhitā kṛpaṇam param. 4. dardurā yatra vaktāraṣṭatra maunaṃ śobhanam. 5. vṛthā vaktuḥ śramaḥ sarvo nirvicāre nareśvare. 6. amṛtam durlabham nṛṇām devānāmudakam tathā / pitṛṇām durlabhaḥ putrastakram śakrasya durlabham.

Транскрипција (pada): 1. apriyasya vaktā śrotā ca durlabhaḥ. 2. bhartā nāma param nāryāḥ bhūṣaṇam. 3. duhitā kṛpaṇam param. 4. dardurāḥ yatra vaktārah tatra maunam śobhanam. 5. vṛthā vaktuḥ śramaḥ sarvaḥ nirvicāre nareśvare. 6. amṛtam durlabham nṛṇām devānām udakam tathā / pitṛṇām durlabhaḥ putraḥ takram śakrasya durlabham.

Граматичка анализа: 1. *apriyasya* – gen nsg, *apriya* непријатно; *vaktā* – nom msg, *vaktṛ* приповједач, говорник; *śrotā* – prn msg, *śrotṛ* слушалац; *ca* – conj, *ca* и; *durlabhaḥ* – nom msg, *durlabha* тешко досежан, риједак. 2. *bhartā* – nom msg, *bhartṛ* муж; *nāma* – adv, *nāma* заиста; *param* – nom nsg, *para* највећи; *nāryāḥ* – gen fsg, *nārī* жена; *bhūṣaṇam* – nom nsg, *bhūṣaṇa* украс. 3. *duhitā* – nom fsg, *duhitṛ* кћерка; *kṛpaṇam* – nom nsg, *kṛpaṇa* несрећа; *param* – nom nsg, *para* највећи. 4. *dardurāḥ* – nom mpl, *dadura* жаба; *yatra* – adv, *yatra* гдје; *vaktārah* – nom mpl, *vaktṛ* приповједач, говорник; *tatra* – adv, *tatra* ондје; *maunam* – nom nsg, *mauna* ћутање; *śobhanam* – nom nsg, *śobhana* лијепо. 5. *vrthā* – adv, *vrthā* узалуд; *vaktuh* – gen msg, *vaktṛ* приповједач, говорник; *śramaḥ* – nom msg, *śrama* напор; *sarvaḥ* – nom msg, *sarva* сав, сваки; *nirvicāre* – loc msg, *nirvicāra* неразуман; *nareśvare* – loc msg, *nareśvara* краљ. 6. *amṛtam* – nom nsg, *amṛta* небо; *durlabham* – nom nsg, *durlabha* тешко досежан; *nṛṇām* – gen msg, *nṛ* човек; *devānām* – gen mpl, *deva* бог; *udakam* – nom nsg, *udaka* (жртва) ливаница; *tathā* – adv, *tathā* тако; *pitṛṇām* – gen mpl, *pitṛ* отац; *durlabhaḥ* – nom msg, *durlabha* тешко досежан; *putrah* – nom msg, *putra* син; *takram* – nom nsg, *takra* (жртва) млаћеница; *śakrasya* – gen msg, *śakra* моћан (о Индри); *durlabham* – nom nsg, *durlabha* тешко досежан.

Кључ: 1. И приповједач и слушалац онога (што) ни(је) пријатно риједак (је). 2. Заиста, муж (је) највећи женин украс. 3. Кћерка (је) највећа несрећа. 4. Гдје говоре жабе, ондје (је) лијепо ћутаги. 5. Када краљ није разуман, узалуд (је) говорнику сав напор. 6. Људима (је) тешко досежно небо, боговима пак (жртва) ливаница; очевима (је) тешко досежан син, Моћном (= Индри) је тешко досежна (жртва) млаћеница.

ВЈЕЖБА 5. १। योषिद्वैरस्य कारणम् ॥ २। क्लेशे शरणं भिषक् ॥ ३। यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तथा क्रियाः ॥ ४। तृणं ब्रह्मविदः स्वर्गस्तृणं शूरस्य जीवितम् ॥ ५। बाहुभिः क्षित्रयाः शूरा वाग्भिः शूरा द्विजातयः ॥ ६। सर्वविदां समाजे विभूषणं मौनमपण्डितानाम् ॥ ७। न वैद्यः प्रमुरायुसः ॥ ८। सर्वः पदस्थस्य सुहृद्बन्धुरापदि दुर्लभः ॥ ९। औषधं न गतायुषाम् ॥ १०। वृक्षं प्रति विद्योतते विद्युत् ॥ ११। न जलौकसामङ्गे जलौका लगति ॥ १२। तपत्यादित्यवद्भूपः ॥

Градиво: консонантске основе (SP, §80); промјена именица консонантских основа без превоја (SP, §81–82); промјена s-основа (SP, §83); промјена придјева s-основа (SP, §84–85).

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *yoṣidvairasya kāraṇam*. 2. *kleśe śaraṇam bhiṣak*. 3. *yathā cittam tathā vāco yathā vācastathā kriyāḥ*. 4. *trṇam brahmadevīdāḥ svargastṛṇam śūrasya jīvitaṃ*. 5. *bāhubhiḥ kṣatriyāḥ śūrā vāgbhiḥ śūrā dvijātayāḥ*. 6. *sarvavidāṃ samāje vibhūṣaṇam maunam apanḍitānām*. 7. *na vaidyāḥ prabhurāyusaḥ*. 8. *sarvaḥ padasthasya suhṛdbandhurāpadi durlabhaḥ*. 9. *auśadham na gatāyusaṃ*. 10. *vrkṣam prati vidyotate vidyut*. 11. *na jalaukasāmaṅge jalaukā lagati*. 12. *tapatyādityavadbhūpaḥ*.

Транскрипција (*pada*): 1. *yoṣit vairasya kāraṇam*. 2. *kleśe śaraṇam bhiṣaj*. 3. *yathā cittam tathā vācas yathā vācas tathā kriyāḥ*. 4. *trṇam brahmadevīdāḥ svargaḥ trṇam śūrasya jīvitaṃ*. 5. *bāhubhiḥ kṣatriyāḥ śūrāḥ vāgbhiḥ śūrāḥ dvijātayāḥ*. 6. *sarvavidāṃ samāje vibhūṣaṇam maunam apanḍitānām*. 7. *na vaidyāḥ prabhuh āyusaḥ*. 8. *sarvaḥ padasthasya suhṛd bandhuh āpadi durlabhaḥ*. 9. *auśadham na gatāyusaṃ*. 10. *vrkṣam prati vidyotate vidyut*. 11. *na jalaukasāmaṅge jalaukāḥ lagati*. 12. *tapati ādityavat bhūpaḥ*.

Граматичка анализа: 1. *yoṣit* – nom fsg, *yoṣit* супруга, жена; *vairasya* – gen nsg, *vaira* непријатељство; *kāraṇam* – nom nsg, *kāraṇa* узрок. 2. *kleśe* – loc msg, *kleśa* бол; *śaraṇam* – nom nsg, *śaraṇa* уточиште; *bhiṣaj* – nom msg, *bhiṣaj* љекар. 3. *yathā* – adv, *yathā* како; *cittam* – nom nsg, *citta* мисао; *tathā* – adv, *tathā* тако; *vācas* – nom fpl, *vāc* ријеч; *yathā* – adv, *yathā* како; *vācas* – nom fpl, *vāc* ријеч; *tathā* – adv, *tathā* тако; *kriyāḥ* – nom fpl, *kriyā* дјело. 4. *trṇam* – nom nsg, *trṇa* трава; *brahmadevīdāḥ* – gen msg, *brahmadev* филозоф; *svargaḥ* – nom msg, *svarga* небо; *trṇam* – nom nsg, *trṇa* трава; *śūrasya* – gen msg, *śūra* јунак; *jīvitaṃ* – nom nsg, *jīvita* живот. 5. *bāhubhiḥ* – int cpl, *bāhu* рука; *kṣatriyāḥ* – nom mpl, *kṣatriya* ратник; *śūrāḥ* – nom mpl, *śūra* јунак; *vāgbhiḥ* – int fpl, *vāc* ријеч; *śūrāḥ* – nom mpl, *śūra* јунак; *dvijātayāḥ* – nom mpl, *dvijāti* свештеник. 6. *sarvavidāṃ* – gen mpl, *sarvavid* свезнајући; *samāje* – loc msg, *samāja* друштво; *vibhūṣaṇam* – nom nsg, *vibhūṣaṇa* украс; *maunam* – nom nsg, *mauna* ћутање; *apanḍitānām* – gen mpl, *apanḍita* неук. 7. *na* – pcl, *na* не; *vaidyāḥ* – nom msg, *vaidya* љекар; *prabhuh* – nom msg, *prabhu* господар; *āyusaḥ* – gen nsg, *āyus* живот. 8. *sarvaḥ* – nom msg, *sarva* сав, сваки;

padasthasya – gen msg, *padastha* који је на високом положају; *suhṛd* – nom msg, *suhṛd* пријатељ; *bandhuh* – nom msg, *bandhu* друг; *āpadi* – loc fsg, *āpad* невоља; *durlabhah* – nom msg, *durlabha* тешко досежан, риједак. 9. *auśadham* – nom nsg, *auśadha* лијек; *na* – pcl, *na* не; *gatāyuṣām* – gen mpl, *gatāyuṣas* мртав. 10. *vṛkṣam* – acc msg, *vṛkṣa* дрво; *prati* – praer (+ acc), *prati* крај; *vidyotate* – 3sg ind praes med, *vi-dyut* 1 сијевати, ударати; *vidyut* – nom fsg, *vidyut* гром. 11. *na* – pcl, *na* не; *jalaukasām* – gen cpl, *jalaukas* пијавица; *aṅge* – loc nsg, *aṅga* тијело, уд; *jalaukāḥ* – nom csg, *jalaukas* пијавица; *lagati* – 3sg ind praes act, *lag* 1 приањати. 12. *tapati* – 3sg ind praes act, *tap* 1 сијати, изгарати; *ādityavat* – acc nsg (= adv), *ādityavat* као сунце; *bhūpaḥ* – nom msg, *bhūpa* краљ.

Кључ: 1. Жена (је) узрок непријатељства. 2. У боли (је) уточиште лекар. 3. Како мисао, тако ријечи; како ријечи, тако дјела. 4. Небо филозофа трава (је), живот јунка трава (је). (То јест, пролазан је.) 5. Ратници (су) јунаци на рукама, свештеници на ријечима. 6. У друштву свезнајућих ћутање (је) за неуке украс. 7. Лекар није господар живота. 8. Свако (је) пријатељ оному на високом положају, (али) у невољи друг (је) риједак. 9. За мртве лијека нема. 10. Гром удара крај дрвета. 11. Пијавица не приања уз тијело пијавице. 12. Краљ сија као сунце.

ВЈЕЖБА 6. १। धनवान्बलवाल्लोकै ॥ २। त्यागो गुणो वित्तवतां वित्तं त्यागवतां गुणः ॥ ३। यथ राजा तथा प्रजाः ॥ ४। जातस्य ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ॥ ५। दुर्ग्रहः पाणिना वायुर्दुःस्पर्शः पाणिना शिखी ॥ ६। क्षमा रूपं तपस्विनः ॥ ७। सर्वमुत्पादि भङ्गुरम् ॥ ८। अत्मैवात्मनो बन्धुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥ ९। रोगी देवताभक्तो वृद्धा च वेऽया तपस्विनी ॥ १०। न राजानं विना राज्यं बलवत्स्वपि मन्त्रिषु ॥ ११। प्रायेण ज्येष्ठाः पितृषु वल्लमा मातृणां च कनियांसः ॥ १२। अकिंचिन्यं धनं विदुषाम् ॥ १३। महीयांसः प्रकट्या मितभाषिनः ॥ १४। मतिर्बलाद्गरीयसी ॥ १५। अविद्वांश्चैव विद्वाश्च ब्रह्मणो दैवतं महत् ॥ १६। बलीयः सर्वतो दिष्टं पुरुषस्य विशेषतः ॥ १७। अर्थिनो राजानो हिरण्येन भवन्ति ॥ १८। भार्यायाः सुन्दरः स्निग्धो वेश्यायाः सुन्दरो धनी । श्रीदेव्याः सुन्दरः शुरो भारत्याः सुन्दरः सुधीः ॥

Градиво: промјена именица консонантских основа са превојем (SP, §87); промјена партиципа презентата активног (SP, §88–89, §267); промјена придјева *mahat* (SP, §90); промјена придјева *mat-* и *vat-*основа (SP, §91); промјена *n-*основа са превојем (SP, §92–93, §95); промјена именица *man-* и *van-*основа (SP, §94); промјена именица и придјева *in-*основа (SP, §96); промјена компаратива (SP, §97); промјена партиципа перфекта активног (SP, §98).

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *dhanavānbalavāllōke*. 2. *tyāgo guṇo vittavatām vittam tyāgavatām guṇaḥ*. 3. *yathā rājā tathā prajāḥ*. 4. *jātasya dhruvo mṛtyurdhruvaṃ janma mṛtasya ca*. 5. *durgrahyaḥ pāṇinā vāyurduḥsparśaḥ pāṇinā śikhī*. 6. *ḥṣamā rūpaṃ tapasvinaḥ*. 7. *sarvam utpādi bhāṅguram*. 8. *ātmaivaātmano bandhurātmaiva ripurātmanaḥ*. 9. *rogī devatābhakto vṛddhā ca veśyā tapasvini*. 10. *na rājānaṃ vinā rāḥyaṃ balavatsvapi mantriṣu*. 11. *prāyeṇa jyeṣṭhāḥ pitṛṣu vallamā māṭṛṇām ca kaniyāṃsaḥ*. 12. *akimcanyam dhanam viduṣām*. 13. *mahīyāṃsaḥ prakṭatyā mitabhāṣinaḥ*. 14. *matirbalādgariyasī*. 15. *avidvāṃścaiva vidvāṃśca brahmaṇo daivatam mahat*. 16. *balīyaḥ sarvato diṣṭam puruṣasya viśeṣataḥ*. 17. *arthino rājāno hiraṇyena bhavanti*. 18. *bhāryāyāḥ sundaraḥ snigdho veśyāyāḥ sundaro dhanī / śrīdevyāḥ sundaraḥ śuro bhāratyāḥ sundaraḥ sudhīḥ*.

Транскрипција (*pada*): 1. *dhanavān balavān lōke*. 2. *tyāgaḥ guṇaḥ vittavatām vittam tyāgavatām guṇaḥ*. 3. *yathā rājā tathā prajāḥ*. 4. *jātasya dhruvaḥ mṛtyuḥ dhruvaṃ janma mṛtasya ca*. 5. *durgrahyaḥ pāṇinā vāyuh duḥsparśaḥ pāṇinā śikhī*. 6. *ḥṣamā rūpaṃ tapasvinaḥ*. 7. *sarvam utpādi bhāṅguram*. 8. *ātma eva ātmanaḥ bandhuh ātmā eva ripuh ātmanaḥ*. 9. *rogī devatābhaktaḥ vṛddhā ca veśyā tapasvini*. 10. *na rājānaṃ vinā rāḥyam balavatsu api mantriṣu*. 11. *prāyeṇa jyeṣṭhāḥ pitṛṣu vallamāḥ māṭṛṇām ca kaniyāṃsaḥ*. 12. *akimcanyam dhanam viduṣām*. 13. *mahīyāṃsaḥ prakṭatyā mitabhāṣinaḥ*. 14. *matih balād garīyasī*. 15. *avidvān ca eva vidvān ca brahmanaḥ daivatam mahat*. 16. *balīyaḥ sarvataḥ diṣṭam puruṣasya viśeṣataḥ*. 17. *arthinaḥ rājānaḥ hiraṇyena bhavanti*. 18. *bhāryāyāḥ sundaraḥ snigdhaḥ veśyāyāḥ sundaraḥ dhanī / śrīdevyāḥ sundaraḥ śuraḥ bhāratyāḥ sundaraḥ sudhīḥ*.

Граматицка анализа: 1. *dhanavān* – nom msg, *dhanavat* богат; *balavān* – nom msg, *balavat* моћан; *loke* – loc msg, *loka* свијет. 2. *tyāgaḥ* – nom msg, *tyāga* одрицање; *guṇaḥ* – nom msg, *guṇa* одлика; *vittavatām* – gen mpl, *vittavat* богат; *vittam* – nom nsg, *vitta* богатство; *tyāgavatām* – gen mpl, *tyāgavat* дарезљив; *guṇaḥ* – nom msg, *guṇa*

одлика. 3. *yathā* – adv, *yathā* како; *rājā* – nom msg, *rājan* краљ; *tathā* – adv, *tathā* тако; *prajāh* – nom fpl, *prajā* слуге. 4. *jātasya* – gen msg, *jāta* рођен; *dhruvaḥ* – nom msg, *dhruva* сигуран; *mṛtyuḥ* – nom msg, *mṛtyu* смрт; *dhruvam* – nom nsg, *dhruva* сигуран; *janma* – nom nsg, *janman* рођење; *mṛtasya* – gen msg, *mṛta* мртав; *ca* – conj, *ca* и. 5. *durgrahyaḥ* – nom msg, *durgrahya* тешко ухватљив; *pāṇinā* – int msg, *pāṇi* рука; *vāyuḥ* – nom msg, *vāyu* ваздух; *duḥsparśaḥ* – nom msg, *duḥsparśa* тешко додирљив; *pāṇinā* – int msg, *pāṇi* рука; *śikhī* – nom msg, *śikhin* ватра. 6. *ḥṣamā* – nom fsg, *ḥṣamā* стрпљење; *rūpat* – nom nsg, *rūpa* љепота; *tapasvinaḥ* – gen msg, *tapasvin* испосник. 7. *sarvam* – nom nsg, *sarva* сав, сваки; *utpādi* – nom nsg, *utpādin* што бива; *bhaṅgurat* – nom nsg, *bhaṅgura* пролазан. 8. *ātmā* – nom msg, *ātman* душа; *eva* – adv, *eva* управо; *ātmanaḥ* – gen msg, *ātman* душа; *bandhuḥ* – nom msg, *bandhu* друг, пријатељ; *ātmā* – nom msg, *ātman* душа; *eva* – adv, *eva* управо; *ripuḥ* – nom msg, *ripu* непријатељ; *ātmanaḥ* – gen msg, *ātman* душа. 9. *rogī* – nom msg, *rogin* болесник; *devatabhakto* – nom msg, *devatabhakta* предан богу; *vṛddhā* – nom fsg, *vṛddha* стар; *ca* – conj, *ca* и; *veśyā* – nom fsg, *veśyā* курва; *tapasvīnī* – nom fsg, *tapasvin* покорник. 10. *na* – pcl, *na* не; *rājānam* – acc msg, *rājan* краљ; *vinā* – praer (+acc), *vinā* без; *rājyam* – nom nsg, *rājya* власт; *balavatsu* – loc mpl, *balavat* силац; *api* – conj, *api* такође; *mantriṣu* – loc mpl, *mantrin* савјетник. 11. *prāyeṇa* – adv, *prāyeṇa* обично; *jyeṣṭhāḥ* – nom mpl, *jyeṣṭha* старији син; *pitṛṣu* – loc mpl, *pitṛ* отац; *vallamāḥ* – nom mpl, *vallama* (+ gen, loc) мио; *mātṛṇām* – gen fpl, *mātṛ* мајка; *ca* – conj, *ca* и; *kanṭyāmsaḥ* – nom mpl, *kanṭyas* млађи син. 12. *ākimṣanyam* – nom nsg, *ākimṣanya* сиромаштво; *dhanam* – nom nsg, *dhana* богатство; *viduṣām* – gen cpl, *vidvas* мудар. 13. *mahīyāmsaḥ* – nom mpl, *mahīyas* већи; *prakṛatyā* – int fsg, *prakṛati* природа; *mitabhāṣinaḥ* – nom mpl, *mitabhāṣin* ћутљив. 14. *matih* – nom fsg, *mati* мисао; *balad* – abl nsg, *bala* снага; *garīyasī* – nom fsg, *garīyas* важнији. 15. *avidvān* – nom msg, *avidvas* онај који не зна; *ca* – conj, *ca* и; *eva* – adv, *eva* управо; *vidvān* – nom msg, *vidvas* онај који зна; *ca* – conj, *ca* и; *brahmaṇaḥ* – acc mpl, *brahman* свештеник; *daivataḥ* – nom nsg, *daivata* божанство; *mahat* – nom nsg, *mahat* велик. 16. *balīyaḥ* – nom nsg, *balīyas* јачи; *sarvataḥ* – adv, *sarvataḥ* од свега; *diṣṭam* – nom nsg, *diṣṭa* субдина; *puruṣasya* – gen msg, *puruṣa* човек; *viśeṣataḥ* – adv, *viśeṣataḥ* нарочито. 17. *arthinaḥ* – nom mpl, *arthin* (+ int) који жели; *rājānaḥ* – nom mpl, *rājan* краљ; *hiranyena* – int nsg, *hiranya* злато; *bhavanti* – 3pl ind praes act, *bhū* 1 бити. 18. *bhāryāyāḥ* – gen fsg, *bhāryā* жена; *sundaraḥ* – nom msg, *sundara* лијепа; *snigdhaḥ* – nom msg, *snigdha* муж; *veśyāyāḥ* – gen fsg, *veśyā* курва; *sundaraḥ* – nom msg, *sundara* лијепа; *dhanī* – nom msg, *dhanin* богаташ; *śṛīdevyāḥ* – gen fsg, *śṛīdevī* богиња среће; *sundaraḥ* – nom msg, *sundara* лијепа; *śūraḥ* – nom msg, *śūra* јунак; *bhāratyāḥ* – nom fsg, *bhārati* богиња учености; *sundaraḥ* – nom msg, *sundara* лијепа; *sudhīḥ* – nom msg, *sudhī* мудрац.

Кључ: 1. На свијету (је) богат човек моћан. 2. Одрицање (је) одлика богатих, (а) богатство дарезљивих. 3. Како краљ, тако слуге. 4. За онога који је рођен сигурна (је) смрт, а за онога који је мртав сигурно (је) рођење. 5. Ваздух се руком тешко хвата, ватра се руком тешко додирује. 6. Стрпљење (је) љепота испосника. 7. Све што бива пролазно (је). 8. Управо (је) душа пријатељ душе; управо (је) душа непријатељ душе. 9. Болесник се уфа, а стара курва пости. 10. Кад се савјетници осиле власти без краља нема. 11. Очевица (су) обично миљеници старији, а мајкама млађи синови. 12. Сиромаштво (је) богатство за мудре. 13. Већи људи (су) по природи ћутљиви. 14. Мисао (је) важнија од снаге. 15. Управо је велик онај бог који и зна и не зна свештенике. 16. Нарочито (је) човекова судубина од свега јача. 17. Постоје краљеви који желе злато. 18. За жену лијепа (је) муж, за курву богаташ; за богињу среће лијепа (је) јунак, за богињу учености мудрац.

ВЈЕЖБА 7. १। यद्वावि तद्भवतु ॥ २। यस्यार्थास्तस्य मित्राणि ॥ ३। मनसि परितुष्टे कोऽर्थवान्को दरिद्रः ॥ ४। किमभ्यासेन दुष्करम् ॥ ५। अर्थस्य पुरुषो दासो दासस्त्वर्थो न कस्यचित् ॥ ६। आपत्सु किं विषादेन संपत्तौ विस्मयेन किम् ॥ ७। सर्वे मनुष्या अल्पेन यत्नेन महतोऽर्थानाकाङ्क्षन्ति ॥ ८। यो यद्वपति बीजं लभते सोऽपि तत्फलम् ॥ ९। यदेव रोचते यस्यै भवेत्तस्य सुन्दरम् ॥ १०। तद्भाग्यं धनस्यैव यन्नाश्रयति सज्जनम् ॥ ११। परार्थं योऽवटं कर्ता तस्मिन्सः पतति ध्रुवम् ॥

Градиво: промјена личних замјеница (SP, §111-113); промјена показних замјеница *sa-* / *ta-*, *eta-* и *ena-* (SP, §114); промјена односне замјеница *ya-* (SP, §115); промјена замјеница *katara-*, *katama-*, *itara-*, *anya-* (SP, §117); промјена замјеничких придјева *eka-*, *ekatara-*, *ubhaya-*, *viśva-*, *sarva-*, итд. (SP, §117-118); промјена показних замјеница *idam-* и *adas-* (SP, §119-120); образовање неодређених замјеница од упитних замјеница (SP, §121).

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *yadbhāvi tadbhavatu*. 2. *yasyārthāstasya mitrāṇi*. 3. *manasi parituṣṭe ko 'rthavānko daridraḥ*. 4. *kimabhyāsena duṣkaram*. 5. *arthasya puruṣo dāso dāstvartho na kasyacit*. 6. *āpatsu kim viṣādena sampattāu vismayena kim*. 7. *sarve manuṣyā alpēna yatnena mahato 'rthānākāṅghanti*. 8. *yo yadvapati bījam labhate so 'pi tatphalam*. 9. *yadeva rocate yasyai bhavettattasya sundaram*. 10. *tadbhāgyam dhanasyaiva yannāśrayati sajjanam*. 11. *parārtham yo 'vaṭam kartā tasmīnsaḥ patati dhruvam*.

Транскрипција (*pada*): 1. *yat bhāvi tat bhavatu*. 2. *yasya arthāḥ tasya mitrāṇi*. 3. *manasi parituṣṭe kaḥ arthavān kaḥ daridraḥ*. 4. *kim abhyāsena duṣkaram*. 5. *arthasya puruṣaḥ dāsaḥ dāsaḥ tu arthāḥ na kasyacit*. 6. *āpatsu kim viṣādena sampattāu vismayena kim*. 7. *sarve manuṣyāḥ alpēna yatnena mahataḥ arthān ākāṅghanti*. 8. *yaḥ yat vapati bījam labhate saḥ api tat phalam*. 9. *yat eva rocate yasyai bhavet tat tasya sundaram*. 10. *tat bhāgyam dhanasya eva yat na āśrayati sajjanam*. 11. *parārtham yaḥ avāṭam kartā tasmīn saḥ patati dhruvam*.

Граматичка анализа: 1. *yat* – ном nsg, *ya* који; *bhāvi* – ном nsg, *bhavin* што има да буде; *tat* – ном nsg, *sa / ta* тај; *bhavatu* – 3sg ipv praes act, *bhū* 1 бити. 2. *yasya* – gen msg, *ya* који; *arthāḥ* – ном mg, *artha* новац; *tasya* – gen msg, *sa / ta* тај; *mitrāṇi* – ном npl, *mitra* пријатељ. 3. *manasi* – loc nsg, *manas* дух; *parituṣṭe* – loc nsg, *parituṣṭa* задовољан; *kaḥ* – ном msg, *ka* ко; *arthavān* – ном msg, *arthavat* богат; *kaḥ* – ном msg, *ka* ко; *daridraḥ* – ном msg, *daridra* сиромашан. 4. *kim* – ном nsg, *ka* ко; *abhyāsena* – int msg, *abhyāsa* вјежба; *duṣkaram* – ном nsg, *duṣkara* тешко изведиво. 5. *arthasya* – gen msg, *artha* новац; *puruṣaḥ* – ном msg, *puruṣa* човек; *dāsaḥ* – ном msg, *dāsa* роб; *dāsaḥ* – ном msg, *dāsa* роб; *tu* – pcl, *tu* а, али; *arthāḥ* – ном msg, *artha* новац; *na* – pcl, на не; *kasyacit* – gen msg, *kaścit* неко. 6. *āpatsu* – loc fpl, *āpad* невоља; *kim* – ном nsg, *ka* ко; *viṣādena* – int msg, *viṣāda* очај; *sampattāu* – loc fsg, *sampatti* срећа; *vismayena* – int msg, *vismaya* одушевљење; *kim* – ном nsg, *ka* ко. 7. *sarve* – loc nsg, *sarva* сав, сваки; *manuṣyāḥ* – ном mpl, *manuṣya* човек; *alpēna* – int msg, *alpa* мален; *yatnena* – int msg, *yatna* напор; *mahataḥ* – acc mpl, *mahat* велик; *arthān* – acc mpl, *artha* новац; *ākāṅghanti* – 3pl ind praes act, *ā-kāṅgh* 1 (+ acc) стремити ка. 8. *yaḥ* – ном msg, *ya* који; *yat* – acc nsg, *ya* који; *vapati* – 3sg ind praes act, *vap* 1 сијати; *bījam* – acc nsg, *bīja* сјеме; *labhate* – 3sg ind pres med, *labh* 1 досегнути, добити, наћи; *saḥ* – ном msg, *sa / ta* тај; *api* – conj, *api* такође; *tat* – acc nsg, *sa / ta* тај; *phalam* – acc nsg, *phala* плод. 9. *yat* – ном nsg, *ya* који; *eva* – adv, *eva* управо; *rocate* – 3sg ind praes med, *ruc* свиђати се; *yasmai* – dat msg, *ya* који; *bhavet* – 3sg opt praes act, *bhū* 1 бити; *tat* – ном nsg, *sa / ta* тај; *tasya* – gen msg, *sa / ta* тај; *sundaram* – ном nsg, *sundara* лијеп. 10. *tat* – ном nsg, *sa / ta* тај; *bhāgyam* – ном nsg, *bhāgya* срећа; *dhanasya* – gen nsg, *dhana* богатство; *eva* – adv, *eva* управо; *yat* – ном nsg, *ya* који; *na* – pcl, на не; *āśrayati* – 3sg ind praes act, *ā-śri* 1 долазити ка; *sajjanam* – acc msg, *sajjana* добар човек. 11. *parārtham* – adv, *parārtham* за другог; *yaḥ* – ном msg, *ya* који; *avāṭam* – acc nsg, *avāṭa* јама; *kartā* – ном msg, *kartṛ* који прави; *tasmīn* – loc nsg, *sa / ta* тај; *saḥ* – ном msg, *sa / ta* тај; *patati* – 3sg ind praes act, *pat* 1 падати; *dhruvam* – acc nsg (= adv), *dhruva* сигурнан.

Кључ: 1. Нека буде што има да буде. 2. Чији (је) новац, онога (су) и пријатељи. 3. Када је дух на миру, ко (је) богат (а) ко сиромашан? 4. Што се не да постићи вјежбом? 5. Човек (је) роб новца, али роб (није) нечији новац. 6. У невољама шта (бива) по очају? у срећи шта по одушевљењу? 7. Људи у свему маленим напором желе до великог новца. 8. Ко какво сјеме сије, тај такав плод и бере. 9. Што се кому мили, то му (је и) лијепо! 10. Управо (је) то срећа богатства, што до доброг човека не долази. 11. Ко за другог јаму прави, тај без сумње у њу (сам) пада.

Према А. F. STENZLER *Elementarbuch der Sanskrit-Sprache*, 1915⁹, §§ 326–332.

(Преведено као SP = STENZLER, A. F. *Sanskritska početnica*. Prev. K. KRNIC. Zagreb: Nebo na Zemlji, s.a.)

(Предавач се не слаже са 'наравоученијем' неких вјежби.)

РИЈЕЧИ

<i>abhi-nand</i> – радовати се	<i>bhrtaka</i> – слуга
<i>abhyāsa</i> – вјежба	<i>bhū</i> – постати, бивати
<i>adya</i> – данас, сада	<i>bhūpa</i> – краљ
<i>adhika</i> – већи од	<i>bhūṣaṇa</i> – украс
<i>alpa</i> – мален	<i>bhūta</i> – створење
<i>amṛta</i> – небо	<i>ca</i> – и
<i>ananta</i> – бесконачан	<i>cala</i> – пролазан
<i>anāyaka</i> – без вође	<i>citta</i> – мисао
<i>anta</i> – крај	<i>dadura</i> – жаба
<i>aṅga</i> – тијело, уд	<i>daiva</i> – судбина
<i>apaṅḍita</i> – неук	<i>daivata</i> – божанство
<i>api</i> – такође	<i>daridra</i> – сиромашан
<i>apriya</i> – непријатно	<i>dāna</i> – дарезљивост
<i>ardha</i> – половица	<i>dāra</i> – жена
<i>artha</i> – новац	<i>dāsa</i> – роб
<i>arthavat</i> – богат	<i>deva</i> – бог
<i>arthin</i> – који жели	<i>devatābhakta</i> – предан богу
<i>asamtoṣa</i> – незадовољство	<i>diṣṭa</i> – судбина
<i>aśubha</i> – слаб, лош	<i>doṣa</i> – грех, грешка
<i>aśva</i> – коњ	<i>duhitṛ</i> – кћерка
<i>avaṭa</i> – јама	<i>duḥkha</i> – бол, болан
<i>avidvas</i> – онај који не зна	<i>duḥsparśa</i> – тешко додирљив
<i>auśadha</i> – лијек	<i>durgrahya</i> – тешко ухватљив
<i>ādityavat</i> – као сунце	<i>durlabha</i> – тешко досежан, риједак
<i>ā-kāṅgh</i> – стремити ка	<i>duṣkara</i> – тешко изведиво
<i>ākīṃcana</i> – сиромаштво	<i>dvijāti</i> – свештеник
<i>āpad</i> – невоља	<i>dhana</i> – богатство
<i>ārya</i> – племенит	<i>dhanavat</i> – богат
<i>ā-śri</i> – долазити ка	<i>dhanin</i> – богаташ
<i>ātman</i> – душа	<i>dharma</i> – правда, закон
<i>āyus</i> – живот	<i>dhruva</i> – сигуран
<i>bahula</i> – мног	<i>eka</i> – један, једини
<i>bala</i> – снага	<i>eva</i> – управо
<i>balavat</i> – моћан, силан	<i>gadya</i> – проза
<i>balīyas</i> – јачи	<i>gai</i> – пјевати
<i>bandhu</i> – друг, пријатељ	<i>gardabha</i> – магаре
<i>bāhu</i> – рука	<i>garīyas</i> – важнији
<i>bīja</i> – сјеме	<i>gatāyusa</i> – мртав
<i>brahman</i> – свештеник	<i>gati</i> – корак
<i>brahmavid</i> – филозоф	<i>grāhya</i> – што треба прхватити
<i>bhaj</i> – поштовати	<i>guṇa</i> – врлина, одлика
<i>bhaṅgura</i> – пролазан	<i>guru</i> – учитељ
<i>bhartṛ</i> – муж	<i>hata</i> – уништен
<i>bhavin</i> – што има да буде	<i>himsā</i> – насиље
<i>bhāgya</i> – срећа	<i>hiranya</i> – злато
<i>bhāratī</i> – богиња учености	<i>hīna</i> – који је без чега
<i>bhāryā</i> – супруга, жена	<i>hr̥</i> – однијети, уништавати, красти
<i>bheṣaja</i> – лијек	<i>hr̥daya</i> – срце
<i>bhiṣaj</i> – лекар	<i>iva</i> – попут, као
<i>bhojana</i> – храна	<i>īrṣyā</i> – љубомора

<i>jaya</i> – побједа	<i>nirveśa</i> – плата
<i>jala</i> – вода	<i>nirvicāra</i> – неразуман
<i>jalaukas</i> – пијавица	<i>nisarga</i> – природа
<i>janman</i> – рођење	<i>nṛ</i> – човјек
<i>jarā</i> – старост	<i>pac</i> – дозрети
<i>jāta</i> – рођен	<i>padastha</i> – који је на високом положају
<i>jīvita</i> – живот	<i>paṇḍita</i> – mudar, лукав
<i>jyeṣṭa</i> – старији син	<i>para</i> – највећи
<i>ka</i> – ко	<i>parārtham</i> – за другог
<i>kanūyas</i> – млађи син	<i>parituṣṭa</i> – задовољан
<i>kapota</i> – голуб	<i>paśu</i> – стока
<i>kartr</i> – који прави	<i>pat</i> – падати
<i>kaścit</i> – неко	<i>pāni</i> – рука
<i>kavi</i> – pjesnik	<i>pāpa</i> – зао, зло
<i>kāla</i> – вријеме	<i>peya</i> – пиће
<i>kālahāraḥ</i> – губитак времена	<i>phala</i> – плод
<i>kāraṇa</i> – узрок	<i>piśācika</i> – враг
<i>kārya</i> – ствар, посао, прилика	<i>pitṛ</i> – отац
<i>kleśa</i> – бол	<i>prabhu</i> – господар
<i>kriyā</i> – djelo	<i>pradhāna</i> – најбољи
<i>kṛpāṇa</i> – несрећа	<i>prajā</i> – потомство, слуге
<i>kṛśa</i> – мршав	<i>prakopa</i> – гњев
<i>kṣamā</i> – стрпљење	<i>prakṛti</i> – природа
<i>kṣatriya</i> – ратник	<i>prati</i> – крај, према
<i>khara</i> – магаре	<i>prat(i)-ikṣ</i> – радовати се
<i>labh</i> – досегнути, добити, наћи	<i>pratikāra</i> – osveta
<i>lag</i> – приањати	<i>pratikriyā</i> – наплата, одмазда
<i>lakṣmī</i> – срећа	<i>prāyaḥ</i> – обично, углавном
<i>lobha</i> – похлепа	<i>prāṇa</i> – дах, pl живот
<i>loka</i> – свијет	<i>prāyeṇa</i> – обично
<i>mahat</i> – велик	<i>punaḥ</i> – пак, с друге стране
<i>mahīyas</i> – већи	<i>puruṣa</i> – човјек
<i>manas</i> – дух	<i>puṣṭa</i> – угојен
<i>mantrin</i> – савјетник	<i>putra</i> – син
<i>manuṣya</i> – мушкарац, човјек	<i>phala</i> – плод
<i>marāṇa</i> – смрт	<i>rājan</i> – краљ
<i>mati</i> – мисао	<i>rājya</i> – власт
<i>mauma</i> – ћутање	<i>ripu</i> – непријатељ
<i>mayūra</i> – паун	<i>rogin</i> – болесник
<i>mātr</i> – мајка	<i>ruc</i> – свиђати се
<i>mitabhāṣin</i> – ћутљив	<i>rūpa</i> – љепота
<i>mitra</i> – пријатељ	<i>sa / ta</i> – тај
<i>mṛta</i> – мртав	<i>sadā</i> – увијек
<i>mṛtyu</i> – смрт	<i>sainya</i> – војска
<i>mūla</i> – коријен	<i>sajjana</i> – добар човјек
<i>mūrkha</i> – будала	<i>samāja</i> – друштво
<i>na</i> – не	<i>samāna</i> – једнак
<i>nareśvara</i> – краљ	<i>samudra</i> – море
<i>nāma</i> – заиста	<i>saṃ-hṛ</i> – уништавати
<i>nārī</i> – жена	<i>sampatti</i> – срећа
<i>nidhāna</i> – благ	<i>santoṣa</i> – задовољство
<i>nikaṣa</i> – камен кушње	<i>sarva</i> – сав, сваки

sarvataḥ – од свега
sarvavid – свезнајући
sāntva – помирење
snigdha – муж
strī – жена
sudhī – мудрац
suhrd – пријатељ
sukha – угода, угодан
sulabha – лако достижан
sundara – лијеп
suta – снн
svalpa – кратак
svarga – небо
śakra – моћан (о Индри)
śarana – уточиште
śatru – непријатељ
śānti – мир
śāstra – наука
śikṣita – подучен
śikhin – ватра
śobhana – лијеп
śobhā – љепота
śrama – напор
śrī – срећа
śrīdevī – богиња среће
śrotr – слушалац
sūra – јунак
śvaḥ – сутра
takra – (жртва) млаћеница
tap – сијати, изгарати
tapasvin – испосник, покорник
taruṇī – млада жена
tatra – ондје
tathā – како
tṛṇa – трава
tṛpta – сит
tu – а, али
tvarita – брз
tyaj – оставити
tyāga – одрицање

tyāgavat – дарежљив
udaka – (жртва) ливаница
upadeśa – подучавање
utpādin – што бива
vad – казати
vahni – ватра
vaidya – лекар
vaira – непријатељство
vaktṛ – приповједач, говорник
vallama – мио
vap – сијати
varam – боље
vāc – ријеч
vācya – што треба рећи
vāyu – ваздух
veśyā – курва
vibhūṣana – украс
vidyā – знање
vidyut – гром
vidvas – мудар
vi-dyut – сијевати, ударати (о грому)
vidhyā – знање
vinā – без
vipatti – несрећа
vismaya – одушевљење
viśeṣataḥ – нарочито
viṣāda – очај
vitta – богатство
vittavat – богат
viṣa – отров
vṛddha – стар
vṛkṣa – дрво
vṛṣṭi – киша
vṛtta – добро понашање
vṛthā – узалуд
ya – који
yatna – напор
yathā – како, као
yatra – гдје
yoṣit – супруга, жена

ВЈЕЖБА 8. १। नदी कुलानि रुजति ॥ २। रजः किरति मारुतः ॥ ३। पश्य कोऽहम् ॥ ४। सर्वो मन्यते लोक आत्मानं बुद्धिमत्तरम् ॥ ५। दिवा पश्यति नोलूकः काको नक्तं न पश्यति ॥ ६। अन्तकाले भूतानि मुह्यन्तीति पुराश्रुतिः ॥ ७। दैवमेव परं मन्ये पौरुषं तुनिरर्थकम् ॥ ८। एको न गच्छेदध्वानम् ॥ ९। नीचाः कलहमिच्छन्ति ॥ १०। निर्दोषो नैव जायते ॥ ११। नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा ॥ १२। विद्यया सार्धं म्रियेत न विद्यामूषरे वपेत् ॥ १३। नैष स्थाणोरपराधो यदेनमन्धो न पश्यति ॥ १४। यावन्न विन्दते जायां तावदर्धो भवेत्पुमान् ॥ १५। चलत्येकेन पादेन तिष्ठत्येकेन बुद्धिमान् ॥ १६। चिरकालं पोषितोऽपि दशत्येव भुंजगमः ॥ १७। अनारतं प्रतिदेशं प्रतिदिशं जले स्थले । जायन्ते च म्रियन्ते च बुद्बुदा इव वारिणि ॥

Градиво: промјена индикатива презента и имперфекта активног и медијалног и оптатива и императива презента активног и медијалног тематских глагола IV и VI класе (SP, §140-143).

Транскрипција (saṃhita): 1. *nadī kulāni rujati*. 2. *rajaḥ kirati mārutaḥ*. 3. *paśya ko 'ham*. 4. *sarvo manyate loka ātmānam buddhimattaram*. 5. *divā paśyati nolūkaḥ kāko naktam na paśyati*. 6. *antakāle bhūtāni muhyanti iti purāśrutih*. 7. *daivameva param manye pauruṣam tunirarthakam*. 8. *eko na gacchedadhvanam*. 9. *nīcāḥ kalahamicchanti*. 10. *nirdoṣo naiva jāyate*. 11. *nīcairgacchatyupari ca daśā*. 12. *vidyayā sārḍham mriyeta na vidyāmūṣare vapet*. 13. *naiṣa sthāṇoraparādho yadenamandho na paśyati*. 14. *yāvanna vindate jāyām tāvadardho bhavetpumān*. 15. *calatyekena pādena tiṣṭhatyekena buddhimān*. 16. *cirakālam poṣito 'pi daśatyeva bhunḥjagamah*. 17. *anāratam pratideśam pratidiśam jale sthale / jāyante ca mriyante ca budbudā iva vāriṇi*.

Транскрипција (pada): 1. *nadī kulāni rujati*. 2. *rajaḥ kirati mārutaḥ*. 3. *paśya kaḥ aham*. 4. *sarvaḥ manyate loka ātmānam buddhimattaram*. 5. *divā paśyati na ulūkaḥ kākaḥ naktam na paśyati*. 6. *antakāle bhūtāni muhyanti iti purāśrutih*. 7. *daivam eva param manye pauruṣam tu nirarthakam*. 8. *ekaḥ na gacchet adhvanam*. 9. *nīcāḥ kalaham icchanti*. 10. *nirdoṣaḥ na eva jāyate*. 11. *nīcaih gacchati upari ca daśā*. 12. *vidyayā sārḍham mriyeta na vidyāmūṣare vapet*. 13. *na eṣa sthāṇoḥ aparādhaḥ yad enam andhaḥ na paśyati*. 14. *yāvāt na vindate jāyām tāvat ardho bhavet pumān*. 15. *calati ekena pādena tiṣṭhati ekena buddhimān*. 16. *cirakālam poṣitaḥ api daśati eva bhunḥjagamaḥ*. 17. *anāratam pratideśam pratidiśam jale sthale / jāyante ca mriyante ca budbudāḥ iva vāriṇi*.

Граматичка анализа: 1. *nadī* – nom fsg, *nadī* ријека; *kulāni* – acc npl, *kula* породица; *rujati* – 3sg ind praes act, *ruj* 6 уништавати. 2. *rajaḥ* – nom nsg, *rajas* прашина; *kirati* – 3sg ind praes act, *kṛ* 6 распршити; *mārutaḥ* – acc mpl, *mārut* вјетар. 3. *paśya* – 2sg ipv praes act, *paś* 4 гледати, видјети; *kaḥ* – nom msg, *ka* ко; *aham* – nom, *aham* ја. 4. *sarvaḥ* – nom msg, *sarva* сав, сваки; *manyate* – 3sg ind praes med, *man* 4 мислити, поштовати; *lokaḥ* – nom msg, *loka* свијет; *ātmānam* – acc msg, *ātman* душа; *buddhimattaram* – acc msg grad comp, *buddhimat* паметан. 5. *divā* – adv, *divā* по дану; *paśyati* – 3sg ind praes act, *paś* 4 гледати, видјети; *na* – pcl, *na* не; *ulūkaḥ* – nom msg, *uluka* сова; *kākaḥ* – nom msg, *kāka* врана; *naktam* – adv, *naktam* по ноћи; *na* – pcl, *na* не; *paśyati* – 3sg ind praes act, *paś* 4 гледати, видјети. 6. *antakāle* – loc msg, *antakāla* самрт; *bhūtāni* – acc npl, *bhūta* створење; *muhyanti* – 3pl ind praes act, *muh* 4 борити се; *iti* – pcl, *iti* овако, тако (sc. каже); *purāśrutih* – nom fsg, *purāśruti* стара пословица. 7. *daivam* – acc nsg, *daiva* судбина; *eva* – adv, *eva* управо; *param* – acc nsg, *para* највиши, други; *manye* – 1sg ind praes med, *man* 4 мислити; *pauruṣam* – acc nsg, *pauruṣa* јуначко дјело; *tu* – pcl, *tu* али; *nirarthakam* – acc nsg, *nirarthaka* непотребан. 8. *ekaḥ* – nom msg, *eka* један, сам; *na* – pcl, *na* не; *gacchet* – 3sg opt praes act, *gam* 1 ићи; *adhvanam* – acc msg, *adhvan* пут. 9. *nīcāḥ* – nom mpl, *nīca* низак, прост; *kalaham* – acc nsg, *kalaha* свађа; *icchanti* – 3pl ind praes act, *iṣ* 6 жељети. 10. *nirdoṣaḥ* – nom sg, *nirdoṣa* безгрешан; *na* – pcl, *na* не; *eva* – pcl, *eva* управо; *jāyate* – 3sg ind praes med, *jan* 4 родити се. 11. *nīcaih* – int npl, *nīca* низак, прост; *gacchati* – 3sg ind praes act, *gam* 1 ићи; *upari* – adv, *upari* изнад; *ca* – conj, *ca* и; *daśā* – nom fsg, *daśā* судбна људи. 12. *vidyayā* – int fsg, *vidyā* знање; *sārḍham* – praep + int, *sārḍham* заједно са; *mriyeta* – 2pl opt praes mp, *mṛ* 6 умирати; *na* – pcl, *na* не; *vidyām* – acc fsg, *vidyā* знање; *ūṣare* – loc nsg, *ūṣara* неплодно тло; *vapet* – 3sg opt praes act, *vap* 1 сијати. 13. *na* – pcl, *na* не; *eṣa* – nom msg, *eṣa* тај; *sthāṇoḥ* – gen msg, *sthāṇu* стуб; *aparādhaḥ* – nom msg, *aparādhaḥ* кривица; *yad* – conj, *yad* ако, да, онда; *enam* – acc msg, *ena* онај; *andhaḥ* –; nom msg, *andha* слијепач; *na* – pcl, *na* не; *paśyati* – 3sg ind praes act, *paś* 4 гледати, видјети. 14. *yāvāt* – conj, *yāvāt* докле; *na* – pcl, *na* не; *vindate* – 3sg ind praes med, *vid* 6 наћи; *jāyām* – acc fsg, *jāyā* жена; *tāvat* – conj, *tāvat* докле; *ardhaḥ* – nom msg, *ardha* половичан; *bhavet* – 3sg opt praes act, *bhū* 1 постати, бивати; *pumān* – nom msg, *pum*

мушкарац. 15. *calati* – 3sg ind praes act, *cal* 1 мицати, кретати се; *ekena* – int msg, *eka* један; *pādena* – int msg, *pāda* нога; *tiṣṭhati* – 3sg ind praes act, *sthā* 1 стајати; *ekena* – int msg, *eka* један; *buddhimān* – nom msg, *buddhimat* паметан. 16. *cirakālam* – acc nsg, *cirakāla* дуго вријеме; *poṣitaḥ* – nom msg, *poṣita* гајен; *api* – conj, *api* такође; *daśati* – 3sg ind praes act, *daś* гристи; *eva* – pcl, *eva* управо; *bhūmjaḡamaḥ* – nom msg, *bhūmjaḡama* змија. 17. *anāratam* – adv, *anāratam* без престанка; *pratitideśam* – adv, *pratideśam* у свим земљама; *pratidiśam* – adv, *pratidiśam* у свим крајевима; *jale* – loc nsg, *jala* вода; *sthale* – loc nsg, *sthala* земља, копно; *jāyante* – 3pl ind praes med, *jan* 4 родити се; *ca* – conj, *ca* и; *mriyante* – 3pl ind praes mp, *mṛ* 6 умирати; *ca* – conj, *ca* и; *budbudāḥ* – nom mpl, *budbuda* мјехурић; *iva* – adv, *iva* попут, као; *vāriṇi* – loc nsg, *vāri* вода.

Кључ: 1. Ријека уништава породице. 2. Прашина се распрши по вјетровима. 3. Гледај ко (сам) ја. 4. Свако мисли да је, на свијету, душа веома разумна. 5. Сова не види по дану, врана не види по ноћи. 6. Стара пословица овако (каже), да се створења на самрти боре. 7. Мислим да је јуначко дјело највиша субдина, мада не и потребна. 8. Нека не иде сам на пут! 9. Прости (људи) желе свађу. 10. Безгрешан (човјек) не рађа се. 11. Судбина људи иде ниским и високим (путевима). 12. Умријећете зајено са знањем; нека се знање не сије на неплодно тло. 13. Није стуб крив што га слијепац не види. 14. Докле не нађе за се жену, дотле је мушкарац непотпун. 15. Паметан (човјек) једном се ногом креће, другом стоји. 16. И гајена змија дуго времена гризе. 17. Без престанка, у свим земљама, у свим крајевима, у води, на земљи, (људи) се и рађају и умиру, попут мјехурића у води.

ВЈЕЖБА 9. १। श्येनः कपोतानतीति स्थितिरेषा सनातनी ॥ २। गच्छ गच्छसि चेत्कन्त पन्थानः सन्तु ते शिवाः ॥ ३। त्यजत मानमलं बत विग्रहैर्न पुनरेति गतं चतुरं वयः ॥ ४। नासौ धर्मो यत्र नो सत्यमस्ति ॥ ५। सद्भिरेव सहासीत ॥ ६। धन्यास्ते पृथिवीपालाः सुखं ये निशि शेरते ॥ ७। गुणो गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः ॥ ८। अरक्षितारं राजानं घ्नन्ति दोषाः ॥ ९। कूपस्तृषां हन्ति सततं न तु वारिधिः ॥ १०। देशमाख्याति भाषणम् ॥ ११। खण्डितः पङ्क्तिः स्यात् ॥ १२। गतोऽस्तमर्को भातीन्दुर्यान्ति वासाय पक्षिणः ॥ १३। कमले कमला शेते हरं शेते हिमालये । क्षीराब्धौ च हरिः शेते मन्ये मत्कुणशङ्कया ॥ १४। उद्यन्तु शतमादित्या उद्यन्तु शतमिन्दवः । न विना विदुषाः वकौर्नश्यत्याभ्यन्तरं तमः ॥

Градиво: промјена индикатива презента и имперфекта активног и медијалног и оптатива и императива презента активног и медијалног атематских глагола II класе (SP, §147-164).

Транскрипција (saṃhita): 1. *śyenaḥ kapotānattīti sthitiṛeṣā sanātānī*. 2. *gaccha gacchasi cetkanta panthānaḥ santu te śivāḥ*. 3. *tyajata mānamalam bata vighrahairna punareti gatam caturam vayah*. 4. *nāsau dharmo yatra no satyamasti*. 5. *sadbhireva sahāsīta*. 6. *dhanyāste pṛthivīpālāḥ sukham ye niśi śerate*. 7. *guṇo guṇam vetti na vetti nirguṇaḥ*. 8. *araksitāram rājānam ghmanti doṣāḥ*. 9. *kūpastrṣāḥ hanti satatam na tu vāridhiḥ*. 10. *deśamākhyāti bhāṣanam*. 11. *khaṇḍitaḥ paṇḍitaḥ syāt*. 12. *gato 'stamarko bhātīnduryānti vāsāya pakṣiṇaḥ*. 13. *kamale kamalā śete haraḥ śete himālaye / kṣīrābdhau ca hariḥ śete manye matkuṇaśaṅkayā*. 14. *udyantu śatamādityā udyantu śatamindavaḥ na vinā viduṣāḥ vakaurnaśyatyābhyantaram tamaḥ*.

Транскрипција (pada): 1. *śyenaḥ kapotān atti iti sthitiḥ eṣā sanātānī*. 2. *gaccha gacchasi ced kanta panthānaḥ santu te śivāḥ*. 3. *tyajata mānam alam bata vighrahaiḥ na punar eti gatam caturam vayah*. 4. *na asau dharmāḥ yatra no satyam asti*. 5. *sadbhiḥ eva saha āsīta*. 6. *dhanyāḥ te pṛthivīpālāḥ sukham ye niśi śerate*. 7. *guṇaḥ guṇam vetti na vetti nirguṇaḥ*. 8. *araksitāram rājānam ghmanti doṣāḥ*. 9. *kūpastrṣāḥ hanti satatam na tu vāridhiḥ*. 10. *deśam ākhyāti bhāṣanam*. 11. *khaṇḍitaḥ paṇḍitaḥ syāt*. 12. *gataḥ astam arkaḥ bhāti induh yānti vāsāya pakṣiṇaḥ*. 13. *kamale kamalā śete haraḥ śete himālaye / kṣīrābdhau ca hariḥ śete manye matkuṇaśaṅkayā*. 14. *udyantu śatam ādityāḥ udyantu śatam indavaḥ na vinā viduṣāḥ vākyaḥ naśyati ābhyantaram tamaḥ*.

Граматицка анализа: 1. *śyenaḥ* – nom msg, *śyena* соко; *kapotān* – acc mpl, *kapota* голуб; *atti* – 3sg ind praes act, *ad* 2 јести; *iti* – pcl, *iti* овако, тако (sc. каже); *sthitiḥ* – nom fsg, *sthiti* правило; *eṣā* – nom fsg, *eṣa* тај; *sanātānī* – nom fsg, *sanātana* постојан. 2. *gaccha* – 2sg ipv praes act, *gam* 1 ићи; *gacchasi* – 2sg ind praes act, *gam* 1 ићи; *ced* – conj, *ced* ако; *kanta* – voc msg, *kanta* вољени, драги; *panthānaḥ* – nom mpl, *path* пут; *santu* – 3pl ipv praes act, *as* 2 бити; *te* – dat, *tvam* ти; *śivāḥ* – nom mpl, *śiva* срећан. 3. *tyajata* – 2pl ipv praes act, *tyaj* 1 оставити, манити се; *mānam* – acc msg, *māna* мржња; *alam* – nom nsg, *ala* достатан; *bata* – interj, *bata* ах; *vighrahaiḥ* – int mpl, *vighraha* свађа; *na* – pcl, *na* не; *punar* – adv, *punar* опет; *eti* – 3sg ind praes act, *i* 2 ићи; *gatam* – nom nsg pt pf pass, *gam* 1 ићи, проћи (прошао); *caturam* – nom nsg, *catura* пријатан; *vayah* – nom nsg, *vayas* животно, младеначко доба.

4. *na* – pcl, *na* не; *asau* – loc msg, *asu* живот; *dharmah* – nom msg, *dharma* закон, правда; *yatra* – adv, *yatra* гдје; *no* – pcl, *no* не; *satyam* – nom nsg, *satya* истина; *asti* – 3sg ind praes act, *as* 2 бити. 5. *sadbhiḥ* – int mpl pt praes act, *as* 2 бити (бивстујући; добар, честит); *eva* – pcl, *eva* управо; *saha* – postp + int, *saha ca*; *āsīta* – 3sg opt praes med, *ās* 2 сједјети. 6. *dhanyāḥ* – nom mpl, *dhanya* срећан; *te* – nom mpl, *ta* тај; *pr̥thivīpālāḥ* – nom mpl, *pr̥thivīpāla* краљ; *sukham* – adv, *sukha* угодан; *ye* – nom mpl, *ya* који; *niśi* – loc fsg, *niś* ноћ; *śerate* – 3pl ind praes med, *śī* 2 лежати, спавати. 7. *guṇah* – nom msg, *guṇa* врлина; *guṇam* – acc msg, *guṇa* врлина; *vetti* – 3sg ind praes act, *vid* 2 знати, познавати; *na* – pcl, *na* не; *vetti* – 3sg ind praes act, *vid* 2 знати, познавати; *nirguṇah* – nom msg, *nirguṇa* ко је без врлине. 8. *araksitāram* – acc msg, *araksitr̥* без страже; *rājānam* – acc msg, *rājan* краљ; *ghnanti* – 3pl ind praes act, *han* 2 убити; *doṣāḥ* – nom mpl, *doṣa* грех, погрешка. 9. *kūpaḥ* – nom msg, *kūpa* извор, извор-вода; *tr̥ṣām* – acc fsg, *tr̥ṣā* жеб; *hanti* – 3sg ind praes act, *han* 2 убити; *satatam* – adv, *satatam* увијек; *na* – pcl, *na* не; *tu* – pcl, *tu* али; *vāridhiḥ* – nom msg, *vāridhi* море. 10. *deśam* – acc msg, *deśa* земља, отаџбина; *ākhyāti* – 3sg ind praes act, *ā-khyā* 2 казати; *bhāṣanam* – acc nsg, *bhāṣana* говор, језик. 11. *khaṇḍitah* – nom msg, *khaṇḍita* преварен; *paṇḍitah* – nom msg, *paṇḍita* паметан; *syāt* – 3sg opt praes act, *as* 2 бити. 12. *gataḥ* – nom msg pt pf pass, *astam gam* 1 заћи; *arkaḥ* – nom msg, *arka* Сунце; *bhāti* – 3sg ind praes act, *bhā* 2 сијати; *induḥ* – nom msg, *indu* Мјесец; *yānti* – 3pl ind praes act, *yā* 2 ићи, поћи; *vāsāya* – dat nsg, *vasa* починак; *pakṣiṇah* – nom mpl, *pakṣin* птица. 13. *kamale* – loc msg, *kamala* лотос; *kamalā* – nom fsg, *kamalā* Камала (Лакшми); *śete* – 3sg ind praes act, *śī* 2 лежати, спавати; *haraḥ* – nom msg, *hara* Хара (Шива); *śete* – 3sg ind praes act, *śī* 2 лежати, спавати; *himalaye* – loc msg, *himalaya* Хималаји; *kṣṛābdhau* – loc msg, *kṣṛābdhi* Океан млијека; *ca* – conj, *ca* и; *hariḥ* – nom msg, *hari* Хари (Вишну); *śete* – 3sg ind praes act, *śī* 2 лежати, спавати; *manye* – 1sg ind praes med, *man* 4 мислити; *matkūṣaṅkayā* – loc fsg, *matkūṣaṅkā* страх од стјенице (буве). 14. *udyantu* – 3pl ipv praes act, *ud-i* 2 уздићи; *śatam* – num card, *śatam* сто(тина); *ādityāḥ* – nom mpl, *āditya* Сунце; *udyantu* – 3pl ipv praes act, *ud-i* 2 уздићи; *śatam* – num card, *śatam* сто(тина); *indavaḥ* – nom mpl, *indu* Мјесец; *na* – pcl, *na* не; *vinā* – praep + int, *vinā* без; *viduṣām* – gen mpl pt pf act, *vid* 2 знати, познавати; *vākyaḥ* – int npl, *vākya* говор, ријеч; *naśyati* – 3sg ind praes act, *naś* 4 нестати; *abhyantaram* – nom nsg, *abhyantara* унутарњи; *tamaḥ* – nom nsg, *tama* тама.

Кључ: 1. Соко једе голубове, тако (каже) оно постојано правило. 2. Иди ако идеш, драги; нека ти путеви буду срећни!¹ 3. Маните се мржње, доста је – ах! – било свађе!² Прохујало, пријатно доба младеначко не враћа се. 4. У животу нема правде (ондје) гдје није истина. 5. Нека сједи само са добрим људима. 6. Срећни (су) они краљеви који по ноћи угодно спавају. 7. Врлина познаје врлину, не потнаје (је) ко је без врлине. 8. Краља без страже убијају погрешке. 9. Жеб гаси извор-вода, али нипошто и море. 10. Каже да је отаџбина језик. 11. преварен (човјек) нека буде паметан (паметнији)! 12. Сунце је зашло, Мјесец сија, птице иду на починак.³ 13. Камала (Лакшми) лежи на лотосу, Хара (Шива) лежи на Хималајима, а Хари (Вишну) лежи у Океану млијека; мислим, због страха од стјенице. 14. Нека дигне се (= Може се дигнути) стотину Сунаца, нека дигне се (= може се дићи) стотину Мјесеца; унутарња тама неће нестати без ријечјих мудрих.

ВЈЕЖБА 10. १। राज्ञो बिभ्यति लोका राजानः पुनर्वैरिभ्यः ॥ २। शतं दद्यान् विवदेत् ॥ ३। न तत्परस्य संदध्यात्प्रतिकूलं यदात्मनः ॥ ४। अण्डानि बिभ्रति स्वानि न भिन्दन्ति पिपीलिकाः ॥ ५। यत्स्वाधीनं यदपि सुलभं तेन तुष्टिं विधेहि ॥ ६। नीचो वदति न कुरुते न वदति सुजनः करीत्येव ॥ ७। श्वः कार्यमद्य कुर्वीत ॥ ८। पूर्वं वयसि तत्कुर्याद्येन वृद्धः सुखं वसेत् ॥ ९। न हिंस्यात्सर्वभूतानि ॥ १०। यदोजसा न लभते क्षत्रियो न तदश्नुते ॥ ११। बलिनी बलिनः स्निह्यन्त्यबलं तु निगृह्यते ॥ १२। ते धन्या ये न शृण्वन्ति दीनाः प्रणयिनां गिरः ॥ १३। स्वकोयाम्भुञ्जते फणाधराः ॥ १४। यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः । स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥ १५। अतिथिर्बालकश्चैव स्त्रीजनो नृपतिस्तथा । एते वित्तं न जानन्ति जामाता चैव पञ्चमः ॥ १६। जानाते यन्न चन्द्रार्कौ जानते यन्न योगिनः । जानीते यन्न भर्गोऽपि तज्जानाति कविः स्वयम् ॥

¹ Растанак од вољеног.

² Упозорење младим женама.

³ Сутон.

Градиво: промјена индикатива презента и имперфекта активног и медијалног и опгатива и императива презента активног и меидијалног атематских глагола III, V, VII и VIII класе (SP, §165–186).

Транскрипција (samhita): 1. *rājño bibhyati lokā rājānah punarvairibhyaḥ*. 2. *śataṃ dadyāna vivadet*. 3. *na tatparasya samdadhyātpratikūlam yadātmanah*. 4. *aṇḍāni bibhrati svāni na bhindanti pipīlikāḥ*. 5. *yatsvādhīnam yadapi sulabham tena tuṣṭim vidhehi*. 6. *nīca vadati na kurute na vadati sujanaḥ karītyeva*. 7. *śvaḥ kāryamadya kuroīta*. 8. *pūrve vayasī tatkuryādyaena vṛddhaḥ sukham vaset*. 9. *na himsyātsarvabhūtāni*. 10. *yadojasā na labhate kṣatriyo na tadaśnute*. 11. *balinī balinaḥ snihyantyabalam tu nigṛhṇate*. 12. *te dhanyā ye na śṛṅvanti dīnāḥ praṇyinām girah*. 13. *svakoyāmbhuñjate phaṇādharaḥ*. 14. *yadyadācarati śreṣṭhastattadevetaro janaḥ / sa yatpramāṇam kurute lokastadanuvartate*. 15. *atithirbālakaścaiva strījano nṛpatistathā / ete vittam na jānanti jāmātā caiva pañcamah*. 16. *jānāte yanna candrārkau jānate yanna yoginaḥ jānīte yanna bhargo 'pi tajjānāti kavīḥ svayam*.

Транскрипција (pada): 1. *rājñah bibhyati lokāḥ rājānah punar vairibhyaḥ*. 2. *śataṃ dadyāt na vivadet*. 3. *na tat parasya samdadhyāt pratikūlam yat ātmanah*. 4. *aṇḍāni bibhrati svāni na bhindanti pipīlikāḥ*. 5. *yat svādhīnam yat api sulabham tena tuṣṭim vidhehi*. 6. *nīcaḥ vadati na kurute na vadati sujanaḥ karīti eva*. 7. *śvas kāryam adya kuroīta*. 8. *pūrve vayasī tat kuryāt yena vṛddhaḥ sukham vaset*. 9. *na himsyāt sarvabhūtāni*. 10. *yat ojasā na labhate kṣatriyaḥ na tat aśnute*. 11. *balinaḥ balinaḥ snihyanti abalam tu nigṛhṇate*. 12. *te dhanyāḥ ye na śṛṅvanti dīnāḥ praṇyinām girah*. 13. *svakoyān bhuñjate phaṇādharaḥ*. 14. *yadyad ācarati śreṣṭhas tattat eva itarah janaḥ / sa yat pramāṇam kurute lokaḥ tad anuvartate*. 15. *atithiḥ bālakaḥ ca eva strījanaḥ nṛpatiḥ tathā / ete vittam na jānanti jāmātā ca eva pañcamah*. 16. *jānāte yat na candrārkau jānate yat na yoginaḥ jānīte yat na bhargah api tat jānāti kavīḥ svayam*.

Грамагичка анализа: 1. *rājñah* – abl msg, *rājan* краљ; *bibhyati* – 3pl ind praes act, *bhī* 3 плашити се; *lokāḥ* – nom mpl, *loka* свијет, pl људи; *rājānah* – nom mpl, *rājan*, краљ; *punar* – adv, *punar* опет; *vairibhyaḥ* – abl mpl, *vairin* непријатељ. 2. *śataṃ* – acc nsg, *śata* сто(тина); *dadyāt* – 3sg opt praes act, *dā* 3 дати; *na* – pcl, *na* не; *vivadet* – 3sg opt praes act, *vi-vad* 1 свађати се. 3. *na* – pcl, *na* не; *tat* – acc nsg, *ta* тај; *parasya* – gen msg, *para* најбољи, други; *samdadyāt* – 3sg ind opt act, *sam-dhā* (+ gen) додати; *pratikūlam* – nom nsg, *pratikūla* (+ gen) непријатан; *yat* – nom nsg, *ya* који; *ātmanah* – gen msg, *ātman* душа, себе. 4. *aṇḍāni* – acc npl, *aṇḍa* јаје; *bibhrati* – 3pl ind praes act, *bhr* 3 носити, бринути се за; *svāni* – acc npl, *sva* свој; *na* – pcl, *na* не; *bhindanti* – 3pl ind praes act, *bhid* 7 ломити; *pipīlikāḥ* – nom fpl, *pipīlikā* мрав. 5. *yat* – nom nsg, *ya* који; *svādhīnam* – nom nsg, *svādhīna* свој (твој) властити; *yat* – nom nsg, *ya* који; *api* – conj, *api* такође; *sulabham* – nom nsg, *sulabha* лако достижан; *tena* – int nsg, *ta* тај; *tuṣṭim* – acc fsg, *tuṣṭi* задовољство; *vidhehi* – 2sg ipv praes act, *vi-dhā* (sc. *tuṣṭim*, + int) задовољити се. 6. *nīcaḥ* – nom msg, *nīca* низак, прост; *vadati* – 3sg ind praes act, *vad* 1 говорити; *na* – pcl, *na* не; *kurute* – 3sg ind praes mp, *kr* 8 чинити, радити; *na* – pcl, *na* не; *vadati* – 3sg ind praes act, *vad* 1 говорити; *sujanaḥ* – nom msg, *sujana* добар човјек; *karīti* – 3sg ind praes act, *kr* 3 чинити, радити; *eva* – pcl, *eva* управо. 7. *śvas* – adv, *śvas* сутра; *kāryam* – acc nsg, *kārya* ствар, прилика, посао, нужност; *adya* – adv, *adya* данас; *kuroīta* – 3sg opt praes med, *kr* 8 учинити, урадити. 8. *pūrve* – loc nsg, *pūrva* ранији, пријашњи; *vayasī* – loc nsg, *vayasa* животно, младеначко доба; *tat* – acc nsg, *ta* тај; *kuryāt* – 3sg opt praes act, *kr* 8 чинити, радити; *yena* – int nsg, *ya* који; *vṛddhaḥ* – nom msg, *vṛddha* старац; *sukham* – acc nsg, *sukha* угода; *vaset* – 3sg opt praes act, *vas* 1 становати, живјети. 9. *na* – pcl, *na* не; *himsyāt* – 3sg opt praes act, *hims* 7 повредити; *sarvabhūtāni* – acc npl, *sarvabhūta* сва створења. 10. *yat* – acc nsg, *ya* који; *ojasā* – int nsg, *ojas* снага; *na* – pcl, *na* не; *labhate* – 3sg ind praes mp, *labh* 1 досегнути, добити, наћи; *kṣatriyaḥ* – nom msg, *kṣatriya* ратник; *na* – pcl, *na* не; *tat* – acc nsg, *ta* тај; *aśnute* – 3sg ind praes mp, *aś* 5 постићи. 11. *balinaḥ* – nom mpl, *balin* јак; *balinaḥ* – gen msg, *balin* јак; *snihyanti* – 3pl ind praes act, *snih* 5 (+ gen) вољети; *abalam* – acc msg, *abala* слаб; *tu* – pcl, *tu* а, али; *nigṛhṇate* – 3pl ind praes med, *ni-grah* 9 казнити, бити. 12. *te* – nom mpl, *ta* тај; *dhanyāḥ* – nom mpl, *dhanya* срећан; *ye* – nom mpl, *ya* који; *na* – pcl, *na* не; *śṛṅvanti* – 3pl ind praes act, *śru* 5 слушати; *dīnāḥ* – acc fpl, *dīna* тужан; *praṇyinām* – gen mpl, *praṇyin* вољен, вољена особа; *giraḥ* – acc fpl, *gir* ријеч. 13. *svakoyān* – acc mpl, *svako*ја свој, властити; *bhuñjate* – 3pl ind praes med, *bhuj* 7 јести; *phaṇādharaḥ* – nom mpl, *phaṇādhara* змија. 14. *yadyad* – acc nsg, *yadyat* што год; *ācarati* – 3sg ind praes act, *ā-car* 1 обрадити, чинити; *śreṣṭhas* – nom msg, *śreṣṭha* најбољи, изврстан; *tattat* – acc nsg, *tattat* све то; *eva* – pcl, *eva* управо; *itarah* – nom msg, *itara* други; *janaḥ* – nom msg, *jana* човјек, особа, људи; *sa* – nom msg, *sa* тај; *yat* – acc nsg, *ya* који; *pramāṇam* – acc nsg, *pramāṇa* одлука; *kurute* – 3sg ind praes med, *kr* 8 чинити, радити; *lokaḥ* – nom msg, *loka* свијет, pl људи; *tad* – acc nsg, *ta* тај; *anuvartate* – 3sg ind praes med, *anu-vṛt* 1 слиједити. 15. *atithiḥ* – nom msg, *atithi* гост; *bālakaḥ* – nom msg, *bālaka* дијете; *ca* – conj, *ca* и; *eva* – pcl, *eva* управо; *strījanaḥ* – nom msg, *strījana* женско; *nṛpatiḥ* – nom msg, *nṛpati* краљ; *tathā* – adv, *tathā* како; *ete* –

nom, *eta* овај; *vittam* – acc nsg, *vitta* богатство; *na* – pcl, *na* не; *jānanti* – 3pl ind praes act, *jñā* 9 знати; *jāmātā* – nom msg, *jamatṛ* зет; *ca* – conj, *ca* и; *eva* – pcl, *eva* управо; *pañcamah* – nom msg, *pañcama* пети. 16. *jānāte* – 3du ind praes med, *jñā* 9 знати; *yat* – acc nsg, *ya* који; *na* – pcl, *na* не; *candrārka* – nom mdu, *candrārka* Сунце и Мјесец; *jānate* – 3pl ind praes med, *jñā* 9 знати; *yat* – acc nsg, *ya* који; *na* – pcl, *na* не; *yoginah* – nom mpl, *yogin* јогин; *jānīte* – 3sg ind praes med, *jñā* 9 знати; *yat* – acc nsg, *ya* који; *na* – pcl, *na* не; *bhargah* – nom msg, *bharga* Бхарга (Брахман); *api* – conj, *api* такође; *tat* – acc nsg, *ta* тај; *jānāti* – 3sg ind praes act, *jñā* 9 знати; *kaviḥ* – nom msg, *kavi* пјесник; *svayam* – adv, *svayam* само.

Кључ: 1. Људи се плаше краља, краљеви пак непријатеља. 2. Нека даде стотину; нека се не свађа. 3. Нека не даде другом оно што је њему самом непријатно. 4. Мрави се брину за своја јаја, не ломе (их). 5. Задовољи се оним што (је) твоје властито и лако достижно. 6. Прост (човјек) говори, не ради; добар човјек не говори (него) управо ради. 7. Сутрашњи посао нека се уради данас. 8. У младости нека (човјек) ради оно од чега ће као старац угодно живјети. 9. Нека не повреди ниједно створење. 10. Што се не досеже снагом, то ратник не постиже. 11. Јаки (људи) воле јака (човјека), а слаба бију. 12. Они (су) срећни који не слушају тужне ријечи вољених. 13. Змије једу своје (= друге змије). 14. Што год изврстан (човјек) ради, то и други људи (раде); што он као одлуку донесе, ти и свијет слиједи. 15. Гост и дијете, женско и краљ – они не знају за богатство; (не зна) ни пети зет. 16. Што не знају Сунце и Мјесец, што не знају јогинит, што не зна ни Бхарга (Брахман), то само пјесник знаде.

ВЈЕЖБА 11. १। को जानीते कदा कस्य मृत्युकालो भविष्यति ॥ २। सेनापतौ यशो गन्त न तु योधान्कथचन ॥ ३। यावत्स्थास्यन्ति गिरयःसरितश्च महीतले । तावद्रामायणकथा लोकेषु प्रचरिष्यति ॥ ४। यदि न प्रणयेद्राजा दण्डं दण्ड्येष्वतन्द्रितः । शूले मत्स्यानिवापक्ष्यन्दुर्बलान्बलवत्तरः ॥

Градиво: образовање и промјена простог и перифрастичног футура (SP, §233–236); образовање и промјена конциционала (SP, §237–238).

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *ko jānīte kadā kasya mṛtyukālo bhaviṣyati*. 2. *senāpatau yaśo gantā na tu yodhānkaṁthacana*. 3. *yāvatssthāsyanti girayaḥsaritaśca ma hītale / tāvadrāmāyaṇakathā lokeṣu pracariṣyati*. 4. *yadi na praṇayedrāja daṇḍamdaṇḍyēsvatandritaḥ / śūle matsyānivāpakṣyandurbalānbalavattaraḥ*.

Транскрипција (*pada*): 1. *kaḥ jānīte kadā kasya mṛtyukālah bhaviṣyati*. 2. *senāpatau yaśaḥ gantā na tu yodhānkaṁthacana*. 3. *yāvāt sthāsyanti girayaḥ saritaḥ ca mahītale / tāvat rāmāyaṇakathā lokeṣu pracariṣyati*. 4. *yadi na praṇayet rājā daṇḍam daṇḍyeṣu atandritaḥ / śūle matsyān iva apakṣyat durbalān balavattaraḥ*.

Граматицка анализа: 1. *kaḥ* – nom msg, *ka* ко; *jānīte* – 3sg ind praes med, *jñā* 9 знати; *kadā* – adv, *kadā* када; *kasya* – gen msg, *ka* ко; *mṛtyukālah* – nom msg, *mṛtyukāla* смртни час; *bhaviṣyati* – 3sg ind fut act, *bhū* 1 постати, бивати. 2. *senāpatau* – loc msg, *senāpati* војсковођа; *yaśaḥ* – nom nsg, *yaśas* слава; *gantā* – 3sg fut prphr, *gam* 1 ићи; *na* – pcl, *na* не; *tu* – pcl, *tu* али; *yodhān* – acc msg, *yodha* војник; *kaṁthacana* – adv, *kaṁthacana* (н)икако. 3. *yāvāt* – adv, *yāvāt* докле; *sthāsyanti* – 3pl ind fut act, *sthā* 1 стајати; *girayaḥ* – nom mpl, *giri* брдо; *saritaḥ* – nom fpl, *sarita* ријека; *ca* – conj, *ca* и; *mahītale* – loc nsg, *mahītala* тло; *tāvat* – adv, *tāvat* дотле; *rāmāyaṇakathā* – nom fsg, *rāmāyaṇakathā* прича о Рами; *lokeṣu* – loc mpl, *loka* свијет, pl људи; *pracariṣyati* – 3sg ind fut act, *pra-car* 1 трајати. 4. *yadi* – conj, *yadi* ако; *na* – pcl, *na* не; *praṇayet* – 3sg opt praes act, *pra-nī* 1 вршити, извршавати; *rājā* – nom msg, *rājan* краљ; *daṇḍam* – acc msg, *daṇḍa* казна; *daṇḍyeṣu* – loc mpl, *daṇḍya* кажњив; *atandritaḥ* – loc msg, *atandrita* неуморан; *śūle* – loc nsg, *śūla* копље, ражањ; *matsyān* – acc mpl, *matsya* риба; *iva* – adv, *iva* попут, као; *apakṣyat* – 3sg cond act, *pac* 1 пећи; *durbalān* – acc mpl, *durbala* слаб; *balavattaraḥ* – nom msg grad comp, *balavat* јак.

Кључ: 1. Ко зна када ће чији смртни час доћи? 2. Слава ће ићи војсковођи, а нипошто војницима. 3. Докле на земљи буду стајла брда и планине, дотле ће у народу трајати прича о Рами. 4. Кад краљ не би извршавао казну, (био би) у оном што је кажњиво неуморан; јачи би пекао слабе као рибе на ражњу.

ВЈЕЖБА 12. १। तृणैर्विधीयते रज्जुर्यया नागोऽपि वध्यते ॥ २। स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान्सर्वत्र पूज्यते ॥ ३। यो यद्वस्तु विजानाति तं तत्र विनियोजयेत् ॥ ४। भैषज्यमेतद्दुःखस्य यदेतन्नानुचिन्तयेत् ॥ ५। लालयेत्पञ्च वर्षाणि दश वर्षाणि ताडयेत् । प्राप्ते तु षोडशे वर्षे पुत्रम् मित्रवदाचरेत् ॥

Градиво: промјена пасива (SP, §239-249); промјена индикатива и имперфекта активног и медијалног и оптатива и императива презњнта активног и медијалног глагола X класе (SP, §140-143); образовање и промјена каузатива (SP, §254-257), дезидератива (SP, §258-262), интензива (SP, §263-265) и деноминатива (SP, §266).

Транскрипција (samhita): 1. *ṛṇairvidhīyate rajjuryayā nāgo 'pi vadhyate*. 2. *svadeśe pūjyate rājā vidvānsarvatra pūjyate*. 3. *yo yadvastu vijānāti taṁ tatra viniyojayet*. 4. *bhaiṣajyametaḍḍukhasya yadetannānucintayet*. 5. *lālayetpañca varṣāni daśa varṣāni tāḍayet / prāpte tu ṣoḍaśe varṣe putram mitravadācaret*.

Транскрипција (pada): 1. *ṛṇaiḥ vidhīyate rajjuryayā nāgaḥ api vadhyate*. 2. *svadeśe pūjyate rājā vidvān sarvatra pūjyate*. 3. *yaḥ yat vastu vijānāti taṁ tatra viniyojayet*. 4. *bhaiṣajyam etaḍḍukhasya yat etaḍḍa na anucintayet*. 5. *lālayet pañca varṣāni daśa varṣāni tāḍayet / prāpte tu ṣoḍaśe varṣe putram mitravat ācaret*.

Грамагичка анализа: 1. *ṛṇaiḥ* – int npl, *ṛṇa* трава; *vidhīyate* – 3sg ind praes pass, *vi-dhā* 3 правити; *rajjuḥ* – nom fsg, *raju* канап; *yayā* – int fsg, *ya* који; *nāgaḥ* – nom msg, *nāga* слон; *api* – conj, *api* такође; *vadhyate* – 3sg ind praes pass, *vadh* 1 убити. 2. *svadeśe* – loc msg, *svadeśa* своја земља; *pūjyate* – 3sg ind praes pass, *pūj* 10 поштовати; *rājā* – nom msg, *rājan* краљ; *vidvān* – nom msg, *vidvās* мудрац; *sarvatra* – adv, *sarvatra* свугдје; *pūjyate* – 3sg ind praes pass, *pūj* 10 поштовати. 3. *yaḥ* – nom msg, *ya* који; *yat* – acc nsg, *ya* који; *vastu* – acc nsg, *vastu* предмет, ствар; *vijānāti* – 3sg ind praes act, *jñā* 9 разумјети, познавати; *taṁ* – acc msg, *ta* овај; *tatra* – adv, *tatra* тамо, у томе; *viniyojayet* – 3sg opt praes act, *vini-yuj* 10 (caus) примијенити. 4. *bhaiṣajyam* – nom nsg, *bhaiṣajya* лијек (за, + gen); *etaḍḍa* – nom nsg, *eta* овај; *duḥkhasya* – gen nsg, *duḥkha* бол; *yad* – nom nsg, *yad* ко, који; *etaḍḍa* – acc nsg, *eta* овај; *na* – pcl, *na* не; *anucintayet* – 3sg opt praes act, *anu-cint* 10 мислити на. 5. *lālayet* – 3sg opt praes act, *lal* 10 (caus) миловати; *pañca* – num card, *pañca* пет; *varṣāni* – acc npl, *varṣa* година; *daśa* – num card, *daśa* десет; *varṣāni* – acc npl, *varṣa* година; *tāḍayet* – 3sg opt praes act, *tād* 10 бити, тући; *prāpte* – loc nsg, *prāpta* навршен; *tu* – pcl, *tu* али; *ṣoḍaśe* – loc nsg, *ṣoḍaśa* шеснаести; *varṣe* – loc nsg, *varṣa* година; *putram* – acc msg, *putra* син; *mitravat* – acc nsg (= adv), *mitravat* попут пријатеља; *ācaret* – 3sg opt praes act, *ā-car* 1 обрадити, опходити се.

Кључ: 1. Од траве прави се канап помоћу којег се и слон да убити. 2. Краљ је на цијени у својој земљи, мудрац је на цијени свугдје. 3. Ко какву ствар позна, нека се на ту (ствар) и даде. 4. Ово је лијек за бол, што на њу не подсјећа. 5. Пет година нека милује, десет година нека бије, али када наврши шеснаест година нека се опходи са сином као са пријатељем.⁴

ВЈЕЖБА 13. १। कील आहन्यमानः प्रतिकीलं निर्हन्ति ॥ २। सन्ति पुत्राः सुबहवो दरिद्राणामनिच्छताम् नास्ति पुत्रः समृद्धानाम् ॥ ३। वार्यमाणस्य वाञ्छा विषयेष्वभिवर्धते ॥ ४। लोके कोऽप्युत्थिः पतति कोऽपि पतितोऽप्युत्तिष्ठते ॥ ५। मनसा चिन्तितं कार्यं वचसा न प्रकाशयेत् ॥ ६। न सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥ ७। यन्न बालैः परिवृतं श्मशानमिव तद्दृहम् ॥ ८। अप्रतिषिद्धमनुमतम् ॥ ९। काकाः किमपराध्यन्ति हंसैर्जग्धेषु शालिषु ॥ १०। धर्मो हतो हन्ति धर्मो रक्षति रिक्षितः ॥ ११। जानन्नपि यः पापं न नियच्छतीशः सन्स तेनैव कर्मणा संप्रयुज्यते ॥ १२। नष्टं समुद्रे पतितं नष्टं वाक्यमश्रृण्वति ॥

Градиво: образовање партиципала презента, футура и перфекта (SP, §267-277).

Транскрипција (samhita): 1. *kīla āhanyamānaḥ pratikīlaṁ nirhanti*. 2. *santi putrāḥ subahavo daridrāṇāmanicchatām nāsti putrāḥ samrddhānām*. 3. *vāryamaṇasya vāñcchā viṣayeṣvabhivardhate*. 4. *loke ko 'pyutthiḥ patati ko 'pi patito 'pyuttiṣṭhate*. 5. *manasā cintitaṁ kāryaṁ vacasā na prakāśayet*. 6. *na suptasya siṁhasya praviśanti mukhe mṛgāḥ*. 7. *yanna*

⁴ Речено о оцу.

bālaih parivṛtaṃ śmaśānamiva tadgr̥ham. 8. apratiśiddhamanumatam. 9. kākāḥ kimaparādhyanti hamsairjagdheṣu śāliṣu. 10. dharmo hato hanti dharmo rakṣati rikṣitaḥ. 11. jānannapi yaḥ pāpam na niyacchatīśaḥ sansa tenaiva karmaṇā samprayuḥyate. 12. naṣtam samudre patitaṃ naṣtam vākyamaśṛṇvati.

Транскрипција (pada): 1. *kīlah āhanyamānah pratikīlam nirhanti.* 2. *santi putrāḥ subahavaḥ daridrāṇām anicchatām na asti putrah samṛddhānām.* 3. *vāryamānasya vāñcchā viṣayeṣu abhivardhate.* 4. *loke kaḥ api utthitaḥ patati kaḥ api patito api uttiṣṭhate.* 5. *manasā cintitam kāryam vacasā na prakāśayet.* 6. *na suptasya siṃhasya praviśanti sukhe mrgāḥ.* 7. *yat na bālaih parivṛtaṃ śmaśānam iva tat gr̥ham.* 8. *apratīśiddham anumataṃ.* 9. *kākāḥ kim aparādhyanti hamsaiḥ jagdheṣu śāliṣu.* 10. *dharmāḥ hataḥ hanti dharmāḥ rakṣati rikṣitaḥ.* 11. *jānan api yaḥ pāpam na niyacchati īśaḥ san sa tena iva karmaṇā samprayuḥyate.* 12. *naṣtam samudre patitaṃ naṣtam vākyam aśṛṇvati.*

Граматичка анализа: 1. *kīlah* — ном msg, *kīla* клин; *āhanyamānah* — ном msg pt praes pass, *ā-han* 2 погодити; *pratikīlam* — acc msg, *pratikīla* противклин; *nirhanti* — 3sg ind praes act, *nis-han* 2 избити. 2. *santi* — 3pl ind praes act, *as* 2 бити; *putrāḥ* — ном mpl, *putra* син; *subahavaḥ* — ном mpl, *subahu* врло много; *daridrāṇām* — gen mpl, *daridra* сиромашан; *anicchatām* — gen mpl, *anicchat* који не жели; *na* — pcl, *na* не; *asti* — 3sg ind praes act, *as* 2 бити; *putrah* — ном msg, *putra* син; *samṛddhānām* — gen mpl, *samṛddha* богат. 3. *vāryamānasya* — gen msg, *vāryamāna* који се суздржава; *vāñcchā* — ном fsg, *vāñcchā* жеља; *viṣayeṣu* — loc mpl, *viṣaya* ужитак; *abhivardhate* — 3sg ind praes med, *abhi-vṛdh* 1 расти. 4. *loke* — loc msg, *loka* свијет, pl људи; *kaḥ* — ном msg, *ka* ко; *api* — conj, *api* такође; *utthitaḥ* — ном msg pt pf pass, *ud-sthā* 1 устати, дићи се; *patati* — 3sg ind praes act, *pat* 1 пасти; *kaḥ* — ном msg, *ka* ко; *api* — conj, *api* такође; *patitaḥ* — ном msg pt pf pass, *pat* 1 пасти; *api* — conj, *api* такође; *uttiṣṭhate* — 3sg ind praes med, *ud-sthā* 1 устати, дићи се. 5. *manasā* — int nsg, *manas* дух, памет, срце; *cintitam* — acc nsg pt pf pass, *cint* 10 смислити; *kārya* — acc nsg, *kārya* ствар, прилика, посао, нужност; *vacasā* — int nsg, *vacas* ријеч; *na* — pcl, *na* не; *prakāśayet* — 3sg opt praes act, *pra-kāś* 1 (caus) читовати се. 6. *na* — pcl, *na* не; *suptasya* — gen msg pt pf pass, *svap* 2 спавати; *siṃhasya* — gen msg, *siṃha* лав; *praviśanti* — 3sg ind praes act, *praviś* 6 ући; *mukhe* — loc nsg, *mukha* уста; *mrgāḥ* — ном mpl, *mrg* газела. 7. *yat* — ном nsg, *ya* који; *na* — pcl, *na* не; *bālaih* — int mpl, *bāla* дијете; *parivṛtaṃ* — acc msg pt pf pass, *pari-vṛ* 5 испунити; *śmaśānam* — acc nsg, *śmaśāna* спаљивалиште мртвих; *iva* — adv, *iva* попут, као; *tat* — ном nsg, *ta* тај; *gr̥ham* — ном nsg, *gr̥ha* кућа. 8. *apratīśiddham* — ном nsg, *apratīśiddha* незабрањен; *anumatam* — ном nsg pt pf pass, *anu-man* 4 дозволити. 9. *kākāḥ* — ном mpl, *kāka* врана; *kim* — adv, *kim* што, због чега; *aparādhyanti* — 3pl ind praes act, *apa-rādhy* 4 бити крив; *hamsaiḥ* — int mpl, *hamsa* гуска; *jagdheṣu* — loc mpl, *jagdha* поједен; *śāliṣu* — loc mpl, *śāli* пиринач. 10. *dharmāḥ* — ном msg, *dharma* закон, правда; *hataḥ* — ном msg pt pf pass, *han* 2 убијати; *hanti* — 3sg ind praes act, *han* 2 убијати; *dharmāḥ* — ном msg, *dharma* закон, правда; *rakṣati* — 3sg ind praes act, *rakṣ* 1 штитити; *rikṣitaḥ* — ном msg pt pf pass, *rakṣ* 1 штитити. 11. *jānan* — ном msg pt praes act, *jñā* 9 знати; *api* — conj, *api* такође; *yaḥ* — ном msg, *ya* који; *pāpam* — acc nsg, *pāpa* зло; *na* — pcl, *na* не; *niyacchati* — 3sg ind praes act, *niyam* 1 суздржати се; *īśaḥ* — ном msg, *īśa* бити у стању; *san* — ном msg pt praes act, *as* 2 бити; *sa* — ном msg, *sa* тај; *tena* — int nsg, *ta* тај; *iva* — adv, *iva* скоро, готово; *karmaṇā* — int nsg, *karman* рад, посао, дјело; *samprayuḥyate* — 3sg ind praes pass, *sampra-yuj* 7 учествовати (у чему, + int). 12. *naṣtam* — ном nsg, *naś* 4 изгубити се; *samudre* — loc msg, *samudra* море; *patitaṃ* — ном nsg, *pat* 1 пасти; *naṣtam* — ном nsg pt pf pass, *naś* 4 изгубити се; *vākyam* — ном nsg, *vākya* ријеч; *aśṛṇvati* — loc msg, *aśṛṇvat* који не слуша.

Кључ: 1. Погођени клин избија противклин. (= Клин се клином избија.) 2. Постоје многи синови сиромашних (људи) који не желе (дјecu); нема сина богатих (људи). 3. Расте жеља за ужитком онога који се (од ужитка) уздржава. 4. На свијету, и (онај) који (је) устао пада; и (онај) који (је) пао устаје. 5. О, да се наум читује путем мисли, не ријечи. 6. Газеле неће у уста заспалог лава. 7. Која кућа није пуна дјецe, та је (кућа) попут спаљивалишта мртвих. 8. (Оно што) није забрањено допуштено (је). 9. Кад гуске поједу пиринач, што су криве вране? 10. Уништен закон уништава; заштићен закон штити. 11. Ко се, мада знајући и будућу у стању, од зла не уздржи, тај скоро учествује у овом дјелу. 12. На мору изгубљено (је оно што је) пало, код оног који не слуша изгубљена (је) ријеч.

ВЈЕЖБА 14. १। गते शोको न कर्तव्यः ॥ २। न हन्तव्यो ब्राह्मणः ॥ ३। यं देवा हिंसितुमिच्छन्ति बुद्ध्या विश्लेषयन्ति तम् ॥

Градиво: образовање герундива (SP, §281); образовање инфинитива (SP, §282); образовање апсолутива (SP, §283-288).

Транскрипција (saṃhita): 1. *gate śoko na kartavyaḥ*. 2. *na hantavyo brāhmaṇaḥ*. 3. *yam devā himsitumicchanti buddhyā viśleṣayanti tam*.

Транскрипција (pada): 1. *gate śoko na kartavyaḥ*. 2. *na hantavyaḥ brāhmaṇaḥ*. 3. *yam devā himsitum icchanti buddhyā viśleṣayanti tam*.

Граматичка анализа: 1. *gate* – loc nsg pt pf pass, *gam* 1 ићи, проћи (прошао); *śoko* – nom msg, *śoka* бол, туга; *na* – pcl, *na* не; *kartavyaḥ* – nom msg gdv, *kr* 8 чинити, радити. 2. *na* – pcl, *na* не; *hantavyaḥ* – nom msg gdv, *han* 2 убити; *brāhmaṇaḥ* – nom msg, *brāhmaṇa* brahman. 3. *yam* – acc msg, *ya* који; *devāḥ* – nom mpl, *deva* бог; *himsitum* – inf, *hims* 7 учинити нажао; *icchanti* – 3pl ind praes act, *iṣ* 6 жељети; *buddhyā* – int fsg, *buddhi* памет; *viśleṣayanti* – 3pl ind prae act, *vi-śleṣ* 10 (caus) лишавати (чега, + int); *tam* – acc msg, *ta* тај.

Кључ: 1. Не ваља туговати за (оним што је) прошло. 2. Не ваља убити брахмана. 3. Кога богови желе уништити, онога лишавају памети.

ВЈЕЖБА 15.⁵ १। आसीद्राजा नलो नाम वीरसेनसुतो बली । उपपन्नो गुणैरिष्टै रूपवानश्वकोविदः॥ २। अतिष्ठन्मनुजेन्द्राणां मूर्ध्नि देवपतिर्यथा । उपर्युपरि सर्वेषामादित्य इव तेजसा ॥ ३। ब्रह्मण्यो वेदविच्छूरो निषधेषु महीपतिः । अक्षप्रियः सत्यवादी महानक्षौहिणीपतिः ॥ ४। ईप्सितो नरनारीणामुदारः संयतेन्द्रियः । रक्षिता धन्विनां श्रेष्ठः साक्षादिव मनुः स्वयम् ॥ ५। तथैवासीद्विदर्भेषु भीमो भीमपराक्रमः । शूरः सर्वगुणैर्युक्तः प्रजाकामः स चाप्रजः ॥ ६। स प्रजार्थे परं यत्नमकरोत्सुसमाहितः । तमभ्यगच्छद्ब्रह्मर्षिर्दमनो नाम भारत ॥ ७। तं स भीमः प्रजाकामस्तोषयामास धर्मवित् । महिष्या सह राजेन्द्र सत्कारेण सुवर्चसम् ॥ ८। तस्मै प्रसन्नो दमनः सभार्याय वरं ददौ । कन्यारत्नं कुमारांश्च त्रीनुदारान्महायशाः ॥ ९। दमयन्तीं दमं दान्तं दमनं च सुवर्चसम् । उपपन्नान्गुणैः सर्वैर्भीमान्भीमपराज्रमान् ॥

Транскрипција (saṃhita): 1. *āsīdrājā nalo nāma vīrasenasuto bālī / upapanno guṇairiṣṭai rūpavānaśvakovidāḥ*. 2. *atiṣṭhanmanujendraṇām mūrdhni devapatiryathā / uparyupari sarveṣāmāditya iva tejasā*. 3. *brahmaṇyo vedavicchūro niṣadheṣu mahīpatih / akṣapriyaḥ satyaavādī mahānākṣauhiṇīpatih*. 4. *īpsito naranārīṇāmudārāḥ saṃyatendriyaḥ / rakṣitā dhanvinām śreṣṭhaḥ sāksādīva manuḥ svayam*. 5. *tathaiṅvāsīdividarbheṣu bhīmo bhīmaparākramaḥ / śuraḥ sarvagūṇairyuktaḥ prajākāmaḥ sa cāprajāḥ*. 6. *sa prajārthe paraṃ yatnamakarotsusamāhitaḥ / tamabhyagacchadbrahmarṣirdamano nāma bhārata*. 7. *tam sa bhīmaḥ prajākāmaṣṭayāmāsa dharmavit / mahiṣyā saha rājendra satkāreṇa suvarcasam*. 8. *tasmai prasanno damanaḥ sabhāryāya varam dadau / kanyāratnam kumārāṃśca trīnudārāṇmahāyaśāḥ*. 9. *damayantīm damam dāntam damanaḥ ca suvarcasam / upapannāṅguṇaiḥ sarvairbhīmānabhīmaparājramān*.

Транскрипција (pada): 1. *āsīt rājā nalaḥ nāma vīrasenasutaḥ bālī / upapannaḥ guṇaiḥ iṣṭaiḥ rūpavān aśvakovidāḥ*. 2. *atiṣṭhat manujendraṇām mūrdhni devapatih yathā / upari upari sarveṣām ādityaḥ iva tejasā*. 3. *brahmaṇyaḥ vedavit śuraḥ niṣadheṣu mahīpatih / akṣapriyaḥ satyaavādī mahān akṣauhiṇīpatih*. 4. *īpsitaḥ naranārīṇām udārāḥ saṃyatendriyaḥ / rakṣitā dhanvinām śreṣṭhaḥ sāksāt iva manuḥ svayam*. 5. *tathā eva āsīt vidarbheṣu bhīmaḥ bhīmaparākramaḥ / śuraḥ sarvagūṇaiḥ yuktaḥ prajākāmaḥ sa ca aprajāḥ*. 6. *sa prajārthe param yatnam akarot susamāhitaḥ / tam abhyagacchat brahmarṣiḥ damanaḥ nāma bhārata*. 7. *tam sa bhīmaḥ prajākāmaḥ ṣṭayām āsa dharmavit / mahiṣyā saha rājendra satkāreṇa suvarcasam*. 8. *tasmai prasannaḥ damanaḥ sabhāryāya varam dadau / kanyāratnam kumārāṇ ca trīn udārāṇ mahāyaśāḥ*. 9. *damayantīm damam dāntam damanam ca suvarcasam / upapannān guṇaiḥ sarvaiḥ bhīmān bhīmaparākramān*.

Граматичка анализа: 1. *āsīt* – 3sg ind ipf act, *as* 2 бити; *rājā* – nom msg, *rājan* краљ; *nalaḥ* – nom msg, *nala* Нала; *nāma* – acc nsg, *nāman* име; *vīrasenasutaḥ* – nom msg, *vīrasena* Вирасена; *bālī* – nom msg, *balin* снажан; *upapannaḥ* [1c]: nom msg, *upapanna* обдарен; *guṇaiḥ* – int mpl, *guṇa* врлина, одлика; *iṣṭaiḥ* – int mpl pt pf pass, *iṣ* 6 жељети (пожељан); *rūpavān* – nom msg, *rūpavant* лијепи; *aśvakovidāḥ* – nom msg, *aśvakovida* добар коњаник, јахач. 2. *atiṣṭhat* – 3sg ind ipf act, *sthā* 1 стајати; *manujendraṇām* – gen mpl, *manujendra* људима краљ, кнез; *mūrdhni* – loc nsg, *mūrdhan* глава, чело; *devapatih* – nom msg, *devapati* господар богова (Индра); *yathā* – adv, *yathā* како, ка(н)о; *upari* – adv, *upari* изнад; *upari* – adv, *upari* изнад; *sarveṣām* – gen mpl, *sarva*

⁵ = *Mahābhārata* III 53, 1–9.

сав, читав; *ādityaḥ* – nom msg, *āditya* Сунце; *iva* – adv, *iva* као, попут; *tejasā* – int msg, *tejas* сјај. 3. *brahmaṇyaḥ* – nom msg, *brahmaṇya* поштовалац брахмана; *vedavit* – nom msg, *vedavid* познавалац Веда; *śūraḥ* – nom msg, *śūra* моћан, храбар; *niśadheṣu* – loc mpl, *niśadheṣa* Нишадханин; *mahīpatiḥ* – nom msg, *mahīpati* господар; *akṣapriyaḥ* – nom msg, *akṣapriya* добар на коцки; *satyavādī* – nom msg, *satyavādīn* истинољубив; *mahān* – nom msg, *mahat* велик; *akṣauhīnīpatiḥ* – nom msg, *akṣauhīnīpati* војвода. 4. *īpsitaḥ* – nom msg, *īpsita* пожељан; *paranārīṇām* – gen fpl, *paranārī* људи и жене; *udāraḥ* – nom msg, *udāra* племенит; *saṃyatendriyaḥ* – nom msg, *saṃyatendriya* умјерен, трезвен; *rakṣitā* – nom msg, *rakṣitr* заштитник; *dhanvinām* – gen mpl, *dhanvin* стрелац; *śreṣṭhaḥ* – nom msg, *śreṣṭha* најбољи; *iva* – adv, *iva* као, попут; *manuḥ* – nom msg, *manu* Ману; *svayam* – adv, *svayam* сам, главом и брадом. 5. *tathā* – adv, *tathā* тако; *eva* – adv, *eva* управо; *āsīt* – 3sg ind ipf act, *as* 2 бити; *vidarbheṣu* – loc mpl, *vidarbha* Видарбханин; *bhīmaḥ* – nom msg, *bhīma* силан, Бхима; *bhīmaparākramaḥ* – nom msg, *bhīmaparākrama* силовит; *śūraḥ* – nom msg, *śūra* моћан, храбар; *sarvagūṇaiḥ* – int mpl, *sarvagūṇa* све врлине, одликама; *yuktaḥ* – nom msg pt pf pass, *yuj* 7 ујармити, спојити (обдарен); *prajākāmaḥ* – nom msg, *prajākāma* жељан потомства; *sa* – nom msg, *sa / ta* тај, онај; *ca* – conj, *ca* и; *aprajāḥ* – nom msg, *apraja* без дјете. 6. *sa* – nom msg, *sa / ta* тај, онај; *prajāṛthe* – adv, *prajāṛthe* око потомства; *param* – acc msg (= adv), *para* највиши (веома, сиљно); *yatnam* – acc msg, *yatna* напор (са *kr*- 8 трудити се); *akarot* [– 3sg ind ipf act, *kr* 8 радити, чинити; *susamāhitaḥ* – nom msg, *susamāhita* усредсређен; *tam* – acc msg, *sa / ta* тај, онај; *abhyāgacchat* – 3sg ind ipf act, *abhi-gam* 1 походити; *brahmarṣiḥ* – nom msg, *brahmarṣi* свештеник-мудрац; *damaṇaḥ* – nom msg, *damaṇa* Дамана; *nāma* – acc msg, *nāman* име; *bhārata* – voc msg, *bhārata* Бхарати потомак, син. 7. *tam* – acc msg, *sa / ta* тај, онај; *sa* – nom msg, *sa / ta* тај, онај; *bhīmaḥ* – nom msg, *bhīma* силан, Бхима; *prajākāmaḥ* – nom msg, *prajākāma* жељан потомства; *toṣayām āsa* – 3sg ind pph pf act, *tuṣ* 4 (caus) задовољити, почастити; *dharmavit* – nom msg, *dharmavid* законољубив; *mahiṣyā* – int fsg, *mahiṣī* краљица; *saha* – praer + int, *saha* са, заједно са; *rājendra* – voc msg, *rājendra* најбољи краљ; *satkāreṇa* – int msg, *satkāra* пријем, гостопримство; *suvarcasam* – acc msg, *suvarcas* славан. 8. *tasmai* – dat msg, *sa / ta* тај, онај; *prasannaḥ* – nom msg, *prasanna* одбровољен; *damaṇaḥ* – nom msg, *damaṇa* Дамана; *sabhāryāya* – dat msg, *sabhārya* са женом; *varam* – acc msg, *vara* жеља; *dadau* – 3sg ind pf act, *dā* 3 дати; *kanyāratnam* – acc msg, *kanyāratna* алем-дјевојка; *kumārān* – acc mpl, *kumāra* дјечак, син; *ca* – conj, *ca* и; *trin* – acc mpl, *tri* три; *udārān* – acc mpl, *udāra* сјајан; *mahāyāsāḥ* – nom msg, *mahāyāsas* славан. 9. *damayantīm* – acc fsg, *damayantī* Дамајанти; *damat* – acc msg, *dama* Дама; *dāntam* – acc msg, *dānta* Данта; *damaṇam* – acc msg, *damaṇa* Дамана; *ca* – conj, *ca* и; *suvarcasam* – acc msg, *suvarcas* славан; *uparannān* – acc mpl, *uparanna* обдарен; *gūṇaiḥ* – int mpl, *gūṇa* врлина, одлика; *sarvaiḥ* – int mpl, *sarva* сав, сваки; *bhīmān* – acc mpl, *bhīma* силан; *bhīmaparākramān* – acc mpl, *bhīmaparākrama* силовит.

Кључ: 1. Бијаше (једном) краљ по имену Нала, снажни Вирасени син, лијеп (човјек), обдарен пожељним врлинама (и) добар јахач. 2. На челу кнезова (он) стајаше као (што) богогосподар (стоји међу боговима), далеко, далеко изнад свих, као сјајно Сунце (у вису). 3. (И бијаше) поштовалац брахманâ, познавалац Веда, јунак, господар Нишадханима, добар на коцки, истинољубив (човјек и) велик војвода. 4. (И бијаше) миљеник и људима и женама, племенит, трезвен, (народу) заштитник, веома добар стрелац (и, уопште,) кано сам Мануу. 5. Исто тако бијаше (и) Видарбханима (краљ), силни Бхима, (човјек-)јунак, обдарен свим врлинама, жељан потомства – али (бијаше) без дјете. 6. Он се, посве усредсређен, сиљно трудио око потомства. Њега, Бхарати сине, походио је свештеник-мудрац по имену Дамана. 7. Њега је Бхима, законољубив (и) жељан потомства, почастии, најбољи краљу, (њега) славног (човјека, почастии) пријемом, у присуству краљице. 8. Одбровољен, Дамана је њему и жени испунио жељу. (Њима даде) славни (Дамана) алем-кћерку и три сјајна сина. 9. (Кћерку) Дамајанти (и синове) Даму, Данту и славног Даману, (синове) обдарене свим врлинама, силне (и) силовите.

Према А. F. STENZLER *Elementarbuch der Sanskrit-Sprache*, 1915⁹, §§ 333–339.

(Преведено као SP = STENZLER, A. F. *Sanskrtka počētnica*. Prev. K. KRNIC. Zagreb: Nebo na Zemlji, s.a.)

(Предавач се не слаже са ‘наравоученијем’ неких вјезби.)

РИЈЕЧИ

<i>abala</i> – слаб	<i>budbuda</i> – мјехурић
<i>abhi-gam</i> – походити	<i>buddhi</i> – памет
<i>abhi-ṛdḥ</i> – расти	<i>buddhimat</i> – паметан
<i>ad</i> – јести	<i>bharga</i> – Бхарга (Брахман)
<i>adhvan</i> – пут	<i>bhaiṣajya</i> – лијек
<i>adya</i> – данас	<i>bhā</i> – сијати
<i>aham</i> – ја	<i>bhārata</i> – Бхарати потомак, син
<i>akṣapriya</i> – добар на коцки	<i>bhāṣaṇa</i> – говор, језик
<i>akṣauhiṇīpati</i> – војвода	<i>bhid</i> – ломити
<i>ala</i> – достатан	<i>bhī</i> – плашити се
<i>anāratam</i> – без престанка	<i>bhīma</i> – силан, Бхима
<i>andha</i> – слијепац	<i>bhīmaparākrama</i> – силовит
<i>anicchat</i> – који не жели	<i>bhṛ</i> – носити, бринути се за
<i>antakāla</i> – самрт	<i>bhuj</i> – јести
<i>anu-cint</i> – мислити на	<i>bhumjagata</i> – змија
<i>anu-man</i> – дозволити	<i>bhū</i> – постати, бивати
<i>anu-ṛt</i> – слиједити	<i>bhūta</i> – створење
<i>aṇḍa</i> – јаје	<i>ca</i> – и
<i>apa-rādh</i> – бити крив	<i>cal</i> – мицати, кретати се
<i>aparādhaḥ</i> – кривица	<i>candrārka</i> – Сунце и Мјесец
<i>api</i> – такође	<i>catura</i> – пријатан
<i>apraja</i> – без дјете	<i>ced</i> – ако
<i>apraṭiṣiddha</i> – незабрањен	<i>cint</i> – смислити
<i>araksitr</i> – без страже	<i>cirakāla</i> – дуго вријеме
<i>ardha</i> – половичан	<i>daiva</i> – судбина
<i>arka</i> – Сунце	<i>dama</i> – Дама
<i>as</i> – бити	<i>damana</i> – Дамана
<i>astam gam</i> – заћи	<i>damayantī</i> – Дамајанти
<i>asu</i> – живот	<i>daṃś</i> – гристи
<i>aś</i> – постићи	<i>daṇḍa</i> – казна
<i>aśṅvat</i> – који не слуша	<i>dandya</i> – кажњив
<i>aśvakovida</i> – добар коњаник, јахач	<i>daridra</i> – сиромашан
<i>atandrita</i> – неуморан	<i>daśa</i> – десет
<i>atithi</i> – гост	<i>daśā</i> – судбна људи
<i>ābhyantara</i> – унутарњи	<i>dā</i> – дати
<i>ā-car</i> – обрадити, чинити; опходити се	<i>dānta</i> – Данта
<i>āditya</i> – Сунце	<i>deśa</i> – земља, отаџбина
<i>ā-han</i> – погодити	<i>deva</i> – бог
<i>ā-khyā</i> – казати	<i>devapati</i> – господар богова (Индра)
<i>ās</i> – сједјети	<i>divā</i> – по дану
<i>ātman</i> – душа; себе	<i>dīna</i> – тужан
<i>balin</i> – јак	<i>doṣa</i> – грех, погрешка
<i>bata</i> – ах	<i>duḥkha</i> – бол
<i>bāla</i> – дијете	<i>durbala</i> – слаб
<i>bālaka</i> – дијете	<i>dhanvin</i> – стрелац
<i>balavat</i> – јак	<i>dhanya</i> – срећан
<i>balin</i> – снажан	<i>dharma</i> – закон, правда
<i>brahmaṇya</i> – поштовалац брахмана	<i>dharmavid</i> – законољубив
<i>brāhmaṇa</i> – brahman	<i>eka</i> – један, сам
<i>brahmarṣi</i> – свештеник-мудрац	<i>ena</i> – онај

<i>eṣa</i> – тај	<i>labh</i> – досегнути, добити, наћи
<i>eta</i> – овај	<i>lal</i> – миловати
<i>eva</i> – управо	<i>loka</i> – свијет, пл људи
<i>gam</i> – ићи, проћи	<i>mahat</i> – велик
<i>gir</i> – ријеч	<i>mahāyaśas</i> – славан
<i>giri</i> – брдо	<i>mahiṣī</i> – краљица
<i>gṛha</i> – кућа	<i>mahīpati</i> – господар
<i>guṇa</i> – врлина, одлика	<i>mahītala</i> – тло
<i>haṃsa</i> – гуска	<i>man</i> – мислити, поштовати
<i>han</i> – убити	<i>manas</i> – дух, памет, срце
<i>hara</i> – Хара (Шива)	<i>manu</i> – Ману
<i>hari</i> – Хари (Вишну)	<i>manujendra</i> – људима краљ, кнез
<i>himālaya</i> – Хималаји	<i>matkuṇaśaṅkā</i> – страх од стјеница (буве)
<i>hims</i> – повредити, учинити нажао	<i>matsya</i> – риба
<i>i</i> – ићи	<i>māna</i> – мржња
<i>indu</i> – Мјесец	<i>mārut</i> – вјетар
<i>iśa</i> – бити у стању	<i>mitravat</i> – попут пријатеља
<i>iṣ</i> – жељети	<i>mṛ</i> – умирати
<i>itara</i> – други	<i>mṛg</i> – газела
<i>iti</i> – овако, тако (sc. каже)	<i>mṛtyukāla</i> – смртни час
<i>iva</i> – попут, као; скоро, готово	<i>muh</i> – борити се;
<i>īpsita</i> – пожељан	<i>mukha</i> – уста
<i>jagdhā</i> – поједен	<i>mūrdhan</i> – глава, чело
<i>jala</i> – вода	<i>na</i> – не
<i>jamatr</i> – зет	<i>nadī</i> – ријека
<i>jan</i> – roditi se	<i>naktam</i> – по ноћи
<i>jana</i> – човјек, особа, људи	<i>nala</i> – Нала
<i>jāyā</i> – жена	<i>narānārī</i> – људи и жене
<i>jñā</i> – знати, познавати, разумјети	<i>naś</i> – нестати, изгубити се
<i>ka</i> – ко	<i>nāga</i> – слон
<i>kadā</i> – када	<i>nāman</i> – име
<i>kalaha</i> – свађа	<i>ni-grah</i> – казнити, бити
<i>kamala</i> – лотос	<i>nirarthaka</i> – непотребан
<i>kamalā</i> – Камала (Лакшми)	<i>nirdoṣa</i> – безгрешан
<i>kaṃthasana</i> – (н)икако	<i>nirguṇa</i> – ко је без врлине
<i>kanyāratna</i> – алем-дјевојка	<i>niś-han</i> – избити
<i>kapota</i> – голуб	<i>niś</i> – ноћ
<i>karman</i> – рад, посао, дјело	<i>ni-yam</i> – суздржати се
<i>kavi</i> – пјесник	<i>niśadheṣa</i> – Нишадханин
<i>kāka</i> – врана	<i>nīca</i> – низак, прост
<i>kānta</i> – вољени, драги	<i>no</i> – не
<i>kārya</i> – ствар, прилика, посао, нужности	<i>nṛpati</i> – краљ
<i>kim</i> – што, због чега	<i>ojas</i> – снага
<i>kīla</i> – клин	<i>pac</i> – пећи
<i>kṛ</i> – чинити, радити	<i>pakṣin</i> – птица
<i>kṛ</i> – распршити	<i>paṇḍita</i> – паметан
<i>kṣatriya</i> – ратник	<i>pañca</i> – пет
<i>kṣīrābdhi</i> – Океан млијека	<i>pañcama</i> – пети
<i>kula</i> – породица	<i>para</i> – највиши, други
<i>kumāra</i> – дјечак, син	<i>pari-vṛ</i> – испунити
<i>kūpa</i> – извор, извор-вода	<i>paś</i> – гледати, видјети
<i>khaṇḍita</i> – преварен	<i>pat</i> – пасти

path – пут
pauruṣa – јуначко дјело
pāda – нога
pāpa – зло
pipīlikā – мрав
poṣita – гајен
pra-car – трајати
prajākāma – жељан потомства
prajāṛthe – око потомства
pra-kāś – очитовати се
pramāṇa – одлука
pra-nī – вршити, извршавати
pranyin – вољен, вољена особа
prasanna – одбровољен
pratideśam – у свим земљама
pratidiśam – у свим крајевима
pratikīla – противклин
pratikūla – непријатан
pra-viś – ући
prāpta – навршен
prthivīpāla – краљ
pums – мушкарац
punar – опет
purāśruti – стара пословица
putra – син
pūj – поштовати
pūrva – ранији, пријашњи
phaṇādhara – змија
rajas – прашина
rajju – канап
rakṣ – штитити
rakṣitr – заштитник
rājan – краљ
rājendra – најбољи краљ
rāmāyaṇakathā – прича о Рами
ruj – уништавати
rūpavant – лијеп
sa – тај
sabhārya – са женом
saha – са, заједно са
sam-dhā – додати
samṛddha – богат
samudra – море
sampra-yuj – учествовати
saṃyatendriya – умјерен, трезвен
sanātana – постојан
sarita – ријека
sarva – сав, читав, сваки
sarvabhūta – сва створења
sarvaguna – све врлине, одликама
sarvatra – свугдје
satatam – увијек

satkāra – пријем, гостопримство
satya – истина
satyavādin – истинољубив
sārdham – заједно са
senāpati – војсковођа
siṃha – лав
snih – вољети
strijana – женско
sthala – земља, копно
sthā – стајати
sthāṇu – стуб
sthiti – правило
subahu – врло много
sujana – добар човек
sukha – угода; угодан
sulabha – лако достижан
susamāhita – усредсређен
suvarcas – славан
sva – свој
svadeśa – своја земља
svap – спавати
svayam – само; сам, главом и брадом
svakoya – свој, властити
svādhiṇa – свој (твој) властити
śatam – сто(тина)
śiva – срећан
śoka – бол, туга
śī – лежати, спавати
śmaśāna – спаљивалиште мртвих
śreṣṭha – најбољи, изврстан
śru – слушати
śūla – копље, ражањ
śūra – моћан, храбар
śvas – сутра
śyena – соко
ṣoḍaśa – шеснаести
ta – тај
tad – бити, тући
tama – тама
tatra – тамо, у томе
tattat – све то
tathā – како, тако
tāvāt – дотле
tejas – сјај
tri – три
tṛṇa – трава
tṛṣā – жеб
tu – али
tuṣ – задовољити
tuṣṭi – задовољство
tvam – ти
tyaj – оставити, манити се

udāra – племенит, сјајан
ud-i – уздићи
ud-sthā – устати, дићи се
uluka – сова
uparanna – обдарен
upari – изнад
ūṣara – неплодно тло
vacas – ријеч
vad – говорити
vadh – убити
vairin – непријатељ
vap – сијати
vara – жеља
varṣa – година
vas – становати, живјети
vasa – починак
vastu – предмет, ствар
vayas – животно, младеначко доба
vākya – говор, ријеч
vāri – вода
vāridhi – море
vāñcchā – жеља
vāryamāṇa – који се суздржава
vedavid – познавалац Веда
vid – знати, познавати; наћи
vidarbha – Видарбханин
vidvas – мудрац

vidyā – знање
vi-dhā – правити
vi-dhā (sc. *tuṣṭim*) – задовољити се
vigraha – сваба
vinā – без
vini-yuj – примијенити
vi-śleṣ – лишавати
viṣaya – ужитак
vitta – богатство
vi-vad – свађати се
vīrasena – Вирасена
vṛddha – старац
ya – који
yad – ако, да, онда
yadi – ако
yadyat – што год
yaśas – слава
yatna – напор
yatra – гдје
yathā – како, ка(н)о
yā – ићи, поћи
yāvāt – докле
yodha – војник
yogin – јогин
yuj – ујармити; спојити